

Priprave prostovoljcev na globalno prostovoljsko delo

Priročnik za trenerje v pošiljajočih organizacijah

LAHKO POMAGAŠ OTROKU VARNO ODRASTI.

LAHKO PREPREČIŠ PODNEBNO KATASTROFO.

LAHKO SPREMENIŠ POGLED NA SVET.

LAHKO PREKINEŠ ZAČARANI KROG IZKORIŠČANJA.

LAHKO ZBRIŠEŠ MEJE MED DRŽAVAMI.

LAHKO UTRJUJEŠ MOSTOVE MED GENERACIJAMI.

Avtorica tekstov: Alenka Oblak
Urednica: Katja Celin Yere
Lektoriranje: Neja Šmid
Grafična podoba in oblikovanje: Nina Kovačič
Tisk: Medium d.o.o.
Naklada: 100 izvodov

Izdajatelj: SLOGA - Platforma NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč
Povšetova 37, 1000 Ljubljana, Slovenija
Telefon: +386 1 434 44 02
e-pošta: info@sloga-platform.org
spletna stran: www.sloga-platform.org

Ljubljana, december 2013

This project was funded, in part, through U.S. Embassy grant. The opinion, findings and conclusions or recommendations expressed herein are those of the Authors and do not necessarily reflect those of the Department of State.

01 Uvod	4
02 Pravice in odgovornosti prostovoljca, gostiteljske in pošiljajoče organizacije	5
03 Vloga prostovoljskega dela in njegova globalna dimenzija	10
04 Delo v skupini / timsko delo	13
05 Komunikacija v medkulturnem okolju	17
06 Medkulturno učenje, stereotipi, predsodki	21
07 Reševanje konfliktov	27
08 Načrt za krizne in nepredvidljive situacije	30
09 Motivacija prostovoljcev, pričakovanja, strahovi	33
10 Sodelovanje z lokalno gostiteljsko skupnostjo in participativni pristopi dela	36
11 Življenje v medkulturnem okolju	40
12 Po vrnitvi domov	45
13 Praktični napotki za prostovoljce pred odhodom	48
14 Viri in literatura	49
Dodatek 1: Smernice za kakovostno pripravo prostovoljcev za mednarodne globalne prostovoljske projekte, namenjene pošiljajočim organizacijam	50

V letih nabiranja mednarodnih prostovoljskih izkušenj in službovanja na področju mednarodnega prostovoljskega dela sem se soočila z mnogimi zgodbami, mejniki, dilemami, ki izzivajo pomen, namen in učinke mednarodnega prostovoljskega dela na posameznike in družbo. Ob raznih pogovorih in srečanjih so se nam, pobudnikom priročnika, porajala mnoga vprašanja o dejanskem pomenu in učinkih mednarodnega in globalnega prostovoljstva. Komu je namenjeno, kdo ima od tega pravzaprav koristi, o privilegijih, moči. O veliko več možnostih za opravljanje prostovoljskega dela posameznikov iz ekonomsko privilegiranega sveta v primerjavi s posamezniki iz ekonomsko bolj depriviligiranih držav, kamor večinoma odhajamo delovat. O pomoči sebi ali drugim nasproti učenju sebe ali drugih. O mnogih izzivih razvoja. O načinih in možnostih bolj uravnoteženega in enakopravnega (so)delovanja vseh vpletenih v mednarodne in globalne prostovoljske dejavnosti. Prišli smo do spoznanja, da mednarodnemu in globalnemu prostovoljstvu damo večji pomen, če si prizadevamo razumeti globalne izzive, na lokalni ravni delati za globalne spremembe in delovati tako, da omogočamo aktivno in usklajeno (so)delovanje vseh vpletenih v prostovoljske projekte ter sorodnih organizacij in posameznikov na tem področju.

Leta 2011 smo se zainteresirani posamezniki in organizacije, ki delujejo ali jih zanima bolj usklajeno delovanje na področju globalnega prostovoljstva, združili v delovno skupino za globalno prostovoljstvo, ki deluje v okviru Sloge – Slovenske platforme nevladnih organizacij za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč. Naš namen je, da si zastavljamo zgoraj omenjena in še mnoga druga vprašanja, raziskujemo možne odgovore, ter oblikujemo orodja, ki bi pripomogla h kritičnemu razmišljanju in angažiranemu delovanju posameznikov za pozitivne globalne spremembe skozi mednarodne in globalne prostovoljske izkušnje. Mednarodno in globalno prostovoljstvo nam tako predstavlja pomembno družbeno vrednoto in orodje za osebni razvoj posameznikov, tako v lokalnih skupnostih kot prostovoljcev, in razvoj organizacij, saj oboji prispevajo k širjenju idej in pomena globalnega učenja in sodelovanja.

Tudi pobuda za priročnik je nastala v okviru delovne skupine za globalno prostovoljstvo. Glavni namen priročnika je trenerjem/fasilitatorjem/tistim, ki skrbijo za izobraževanje v organizacijah ponuditi vsebino, metode in orodja za pripravo mednarodnih in globalnih prostovoljcev. Teme, ki so bile izbrane na podlagi izkušenj in sodelovanja z različnimi organizacijami in programi mednarodnega in globalnega prostovoljstva, smatramo kot pomembne za kakovostno pripravo prostovoljcev ne glede na to, kako dolgo bodo prostovoljci v tujini ali preko katere organizacije ali katerega programa bodo opravljali prostovoljsko delo. Seveda pa ima vsak program in/ali organizacija svoje posebnosti, ki jih vključuje v priprave. Predlagane teme vidimo samo kot del osnovnih priprav. Teme in spremljajoče aktivnosti so oblikovane tako, da se lahko izbere le krajšo dejavnost, lahko pa se ob temi ustavi za daljši čas, odvisno od zastavljene dolžine in potreb po usposabljanju prostovoljcev. Priročniku je dodan tudi seznam literature za morebitno dodatno raziskovanje posameznih tem in izvajanje dodatnih aktivnosti, ter smernice za pošiljajoče organizacije.

Veseli bomo povratnih informacij, da se bo kakovost priprav prostovoljcev v slovenskem prostoru še izboljševala ter da bomo skupaj nadalje gradili odnose, ki bodo temeljili na medsebojnem spoštovanju.

Razlaga:

Vsaka organizacija ima določene pravice in odgovornosti do partnerjev v projektu. Nekatere pravice in odgovornosti izhajajo tudi iz skupnih dokumentov – Zakon o prostovoljstvu, Etični kodeks organiziranega prostovoljstva, Smernice za pošiljajoče organizacije, Kodeks podob in sporočil – in/ali iz programa, v okviru katerega organizacija pošilja prostovoljca. Dobro je, da organizacija naredi pregled zgoraj naštetih dokumentov, da si pravice in odgovornosti ne pridejo v nasprotja in da se organizacija strinja z vrednotami, ki so v ozadju teh pravic in odgovornosti.

Če je seznam pravic in odgovornosti dolg, je dobro, da jih za boljšo preglednost razvrstimo po področjih (sodelovanje med prostovoljcem ter gostiteljsko in pošiljajočo organizacijo, urejenost bivanja, podpora, krizne situacije, denarne obveznosti, etika, materiali ...).

Neizpolnjevanje pravic in odgovornosti ima lahko posledice za druge vključene v projekt. Za primer nam lahko služi primerjava s trikotnikom prostovoljec – uporabnik – organizacija (glej: Oblak, A., Gornik, J. (2007)). V organiziranem prostovoljstvu je za odnos med prostovoljcem in uporabnikom odgovorna organizacija. Zato je tudi za vse zaplete odgovorna organizacija, kar je še dodaten razlog za pomembnost upoštevanja pravic in odgovornosti. Sicer se lahko v neprijetnem, neugodnem ali celo nevarnem položaju znajdejo tudi drugi ljudje – zaposleni v organizaciji, uporabniki, drugi prostovoljci, gostiteljsko okolje, druge prostovoljske organizacije.

Cilji:

- Prostovoljec spozna pravice in odgovornosti vseh vključenih v projekt – prostovoljca, gostiteljske in pošiljajoče organizacije.
- Prostovoljec razume, kaj neupoštevanje pomeni za ostale vpletene.

Aktivnost

RAZVRŠČANJE PRAVIC IN ODGOVORNOSTI

Cilji:

- Posameznik razmisli o svojih pravicah in odgovornostih;
- Posameznik se zave, da so pravice in odgovornosti vseh partnerjev povezane;
- Sodelujoči razmisli o podrobnostih pravic in odgovornosti.

Čas: 1,5 h

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: flomastri, 3 večji listi ali plakati

Priprave: seznam pravic in odgovornosti iz različnih virov.

Potek:

Prva možna izvedba:

- Skupino razdelimo v manjše skupine, v eni skupini naj bo do 5 udeležencev. Če imamo več kot 3 skupine, lahko po dve skupini razmišljata na isto vprašanje.
- Skupine poskušajo naštet čim več pravic in odgovornosti, in sicer vsaka skupina za enega partnerja: prostovoljca, gostiteljsko organizacijo in pošiljajočo organizacijo.

- Če je v projektu tudi usklajevalna organizacija, eno skupina razmišlja tudi o njej. Damo jim okoli 15 minut časa.
- Skupine predstavijo svoje ugotovitve. Ko predstavijo, lahko kaj dodajo ali komentirajo tudi ostali udeleženci. Poskrbimo, da dodajo še manjkajoče pravice in odgovornosti.
- Med pogovorom jih povezujemo tudi s pravicami in odgovornostmi drugih dveh partnerjev.
- Pogovorimo se o tem, kakšne posledice bi lahko imele neizpolnjevanje kakšne pravice ali odgovornosti. Ni potreben pogovor o vsaki posebej, lahko samo na splošno in damo kako za primer. Pomagamo si lahko z zgoraj navedeno razlago (trikotnik prostovoljec – uporabnik – organizacija).

Vir: Prirejeno po usposabljanju »Ob prihodu prostovoljcev EVS, ki ga izvaja Mladinski svet Slovenije«.

Druga možna izvedba:

- Vsaki skupina razmisli in napiše na velik list pravice in odgovornosti, za katere mislijo, da jih ima izbrana oseba – Klemen Slakonja (ali kaka druga znana osebnost), predsednik države, učitelj biologije v 7. razredu osnovne šole. Voditelj določi vsaki skupini, o kateri osebi naj razmišlja. Osebo pove samo skupini, drugi ne vedo, kaj pišejo ostali.
- Po približno 5 minutah skupinam zamenjamo liste in vsaka skupina nadaljuje razmišljanje za novo osebo. Po 4 minutah zaključimo.
- Skupine predstavijo, kaj so ugotovile. Najprej pogledamo pravice pri vseh osebah in potem še odgovornosti. Pri vsaki prebrani pravici/odgovornosti razmislimo, ali to velja tudi za njih, globalne prostovoljce (če je potrebno, napisano prevedemo v naš kontekst).
- Lahko seznamu še kaj dodamo, si pomagamo s seznamami v prilogi itd. Pri posamezni osebnosti lahko izpostavimo nekatere pravice in odgovornosti, če jih udeleženci ne ugotovijo že sami: Klemen Slakonja – svoboda, zasebnost; predsednik države – vodstveni lik; učitelj biologije v 7. razredu osnovne šole – delavno razmerje, kazen, pohvala.
- Dodamo še pravice in odgovornosti organizacij.

Vir: Prirejeno po uvodnem usposabljanju za prostovoljce Slovenske filantropije.

Tretja možna izvedba (če imamo manj časa – do 60 min):

- Vnaprej pripravimo seznam pravic in odgovornosti – če je zelo dolg, se odločimo za bistvene, pozneje pa poskrbimo, da prostovoljci spoznajo vse svoje pravice in odgovornosti.
- Seznam natisnemo s precej velikimi črkami in razrežemo tako, da je na enem listu ena pravica ali odgovornost.
- Skupino razdelimo v manjše skupine – do 4 ljudi v eno skupino.
- Vsaki skupini razdelimo enako število listov, pri čemer so pravice in odgovornosti pomešane.
- Na tla damo napise: prostovoljec, gostiteljska organizacija, pošiljajoča organizacija, vsi. Skupine povabimo, da razvrstijo listke v stolpce k tistim napisom, kamor se jim zdi, da spadajo.
- Ko zaključijo, pogledamo vsak stolpec in se pogovorimo, ali posamezni napis res spada tja ali kam drugam. Precej pravic in odgovornosti lahko velja za vse partnerje, npr. obveščanje o spremembah pri delu ali v dogovoru o prostovoljskem delu, poročanje o poteku dela ipd.
- Pri pogovoru lahko posamezno pravico in odgovornost podrobneje osvetlimo ali damo konkretne primere, da so prostovoljcem razumljive.

Vir: Prirejeno po usposabljanju »Ob prihodu prostovoljcev Evropske prostovoljne službe«, ki ga izvaja Mladinski svet Slovenije.

A) Nekaj pravic in odgovornosti iz Zakona o prostovoljstvu

Te pravice in odgovornosti veljajo za organizacije v slovenskem prostoru in za slovenske prostovoljce, ne pa tudi za gostiteljske organizacije v drugih državah.

Prostovoljec ima pravico do:

- predhodne seznanitve z organizacijo, vsebino in pogoji prostovoljskega dela ter s pravicami in obveznostmi, ki mu kot prostovoljcu pripadajo po zakonu, oziroma na podlagi splošnih aktov prostovoljske organizacije;
- seznanitve z morebitnimi nevarnostmi opravljanja prostovoljskega dela;
- sklenitve pisnega dogovora o prostovoljskem delu;
- potrdila o opravljenem prostovoljskem delu;
- seznanitve z etičnimi pravili organizacije in drugimi etičnimi pravili, ki so pomembna za posamezne oblike prostovoljskega dela;
- ustreznega usposabljanja za prostovoljsko delo in drugega usposabljanja v zvezi s prostovoljskim delom;
- mentorja, ki mu med trajanjem prostovoljskega dela nudi strokovno pomoč in podporo;
- zagotovitve varnosti v času usposabljanja za prostovoljsko delo in v času opravljanja prostovoljskega dela, če se usposabljanje ali to delo opravlja v okoliščinah, ki bi lahko ogrozile varnost, življenje ali zdravje prostovoljca;
- dnevnega in tedenskega počitka v dogovorjenem obsegu;
- aktivnega sodelovanja pri odločanju v zadevah, ki vplivajo na prostovoljsko delo;
- odklonitve dela, ki se mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z določili tega ali drugih zakonov;
- povrnitve dogovorjenih stroškov, ki jih je imel v zvezi z opravljanjem prostovoljskega dela;
- vložitve zahteve za izpolnitev obveznosti ali prenehanja kršitve pravic na organ upravljanja prostovoljske organizacije;
- varstva osebnih podatkov v skladu z zakonom o varstvu osebnih podatkov.

Prostovoljec ima pravico odkloniti navodila za delo prostovoljske organizacije, če bi bilo opravljanje prostovoljskega dela v skladu z navodili nevarno za življenje ali zdravje prostovoljca ali drugih oseb ali v neskladju z veljavnimi predpisi. Prostovoljsko delo lahko odkloni tudi, če meni, da bi bilo delo za njega moralno ali etično nesprejemljivo ali v nasprotju s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu.

Obveznosti prostovoljca so:

- izpolnjevanje obveznosti prevzetih s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu;
- usposabljanje za prostovoljsko delo ali drugo usposabljanje v zvezi z njim, če je obveznost dogovorjena s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu;
- skrbno opravljanje prostovoljskega dela, v skladu s strokovnimi standardi in etičnimi pravili ter prejetimi navodili prostovoljske organizacije, ki prostovoljsko delo organizira;
- spoštovanje pravil delovanja prostovoljske organizacije;
- varovanje zaupnih podatkov prostovoljske organizacije in osebnih podatkov, s katerimi se je seznanil ob opravljanju prostovoljskega dela;
- poročanje o opravljenem prostovoljskem delu.

Obveznosti prostovoljske organizacije so:

- spoštovanje in zagotavljanje pravic prostovoljca iz 25. člena tega zakona;

- izvrševanje obveznosti do prostovoljca, prevzetih s sklenjenim dogovorom o prostovoljskem delu;
- zagotavljanje pogojev za spoštovanje pravic prostovoljca;
- izdajanje pisnih potrdil o prostovoljskem delu z vsebino, kot je določena v 24. členu tega zakona;
- zagotavljanje materialnih pogojev in sredstev za izvajanje prostovoljskega dela;
- zagotavljanje povračil dogovorjenih stroškov prostovoljcu;
- zagotavljanje spoštovanja varstva osebnih podatkov in pravice do zasebnosti prostovoljca;
- zagotavljanje drugih pogojev in pravic določenih s tem zakonom;
- vodenje evidence prostovoljcev in opravljenega prostovoljskega dela iz 23. člena tega zakona.

Prostovoljska organizacija mora neizogibno zavarovati prostovoljca za čas opravljanja prostovoljskega dela, če se prostovoljsko delo opravlja v pogojih, ki pomenijo nevarnost za zdravje ali življenje prostovoljca, ali če je tako dogovorjeno z dogovorom o prostovoljskem delu.

B) Nekaj pravic in odgovornosti iz Smernic/načel za pošiljajoče organizacije (glej tudi dodatek 1 na koncu publikacije, kjer so Smernice objavljene v celoti)

- Usposabljanje, priprava in uvajanje v delo so obvezni za vse prostovoljce, ki so podpisali dogovor o sodelovanju v prostovoljskem programu.
- Vsi partnerji (pošiljajoča organizacija, prostovoljec in gostiteljska organizacija) jasno opredelijo vsak svoje naloge, pravice in dolžnosti ter jih upoštevajo.
- Organizaciji zaposlenim in prostovoljcem zagotovita jasna navodila za izvajanje usposabljanj, priprav in uvajanj prostovoljcev v program.
- Pošiljajoča organizacija prostovoljca seznani z Etičnim kodeksom prostovoljstva.
- Vsi partnerji se uskladijo in podpišejo sporazum o sodelovanju.
- Organizacija ima pisni pravilnik za prostovoljce o varnosti, zaščiti in varovanju zdravja prostovoljcev ter ga deli s prostovoljcem in gostiteljsko organizacijo.
- Organizacija zagotovi prostovoljcu informacije o potrebnih zdravstvenih ali turističnih zavarovanjih.
- Za prostovoljce, ki se vrnejo s prostovoljskih projektov, pošiljajoča organizacija zagotovi evalvacijsko srečanje.
- Pošiljajoča organizacija prostovoljcem po povratku domov poda informacije in drugačne vrste podpore (če je možno) za prenos in delitev pridobljenih znanj in izkušenj med širšo javnostjo.

Vir: Formalna delovna skupina za globalno prostovoljstvo, Slovenska platforma za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč – SLOGA.

C) Pravice in odgovornosti prostovoljca iz predloga Dogovora o sodelovanju (temelji na Etičnem kodeksu organiziranega prostovoljstva)

Pravice prostovoljca:

- dobro in učinkovito organizirano prostovoljsko delo;
- jasno definirana pravila in merila za opravljanje prostovoljskega dela;
- koristno uporabljen čas in energija prostovoljca;
- ustrezna usposabljanja pred in med opravljanjem prostovoljskega dela;
- dostop do informacij, ki so potrebne za opravljanje prostovoljskega dela;
- trajna podpora mentorja in pomoč v kriznih situacijah;
- korekten in spoštljiv odnos vseh sodelavcev do prostovoljca;

- zagotovljena varnost pri delu;
- kritje stroškov, ki nastanejo med opravljanjem prostovoljskega dela;
- aktivno sodelovanje v procesih odločanja znotraj organizacije;
- sprotna povratna informacija o delu prostovoljca;
- reči NE;
- ustrezno priznanje za opravljeno delo;
- biti zavarovan itd.

Odgovornosti prostovoljca:

- korekten in spoštljiv odnos do uporabnika;
- korekten in spoštljiv odnos do sodelavcev v organizaciji;
- spoštovanje zaupnosti podatkov;
- spoštovanje politike in usmeritve organizacije;
- zanesljivost pri delu in usposabljanje za delo;
- sodelovanje z mentorjem in drugimi prostovoljci;
- opravljanje dogovorjenih del in nalog;
- obveščanje o pomembnih spremembah, ki vplivajo na izvajanje prostovoljskega dela;
- sprejemanje ocene lastnega dela;
- prepoznavanje znanja in osebnih omejitev pri opravljanju prostovoljskega dela itd.

Pravice in odgovornosti prostovoljcev so povezane s pravicami in odgovornostmi organizacij.

Vir: Jamšek, P., Kronegger, S., Blazinšek, A. (2007). Dogovor o sodelovanju. Oblak, A., Gornik, J. (2007). ABC prostovoljstva. Priročnik za mentorje. Ljubljana: CNVOS.

Razlaga:

Vloga prostovoljskega dela v družbi je v različnih državah različna zaradi sistema, ki ga imajo, vloge sektorjev v družbi (javnega, tržnega, nevladnega, »skupnostnega, neorganiziranega«) in narave prostovoljskega dela. Na primer, prostovoljsko delo v begunskih centrih ali prostovoljsko delo zdravstvenega osebja je pogosto povezano z osnovno skrbjo za preživetje, kar ni vloga prostovoljcev pri večini drugih prostovoljskih del, ki jih običajno opravljajo v tujini. Pomembno je, da se tega zavedamo, saj vpliva na pripravo, podporo in vlogo, ki jo ima prostovoljec. Kakšno vlogo ima prostovoljstvo v situaciji ali življenju uporabnika? Prostovoljci so vedno doprinos h kakovosti življenja, občasno, kot je primer zgoraj, pa pomagajo tudi pri preživetju. Tema osvetli mite, kot so: prostovoljci rešujejo svet; zaradi dela, ki ga opravijo prostovoljci, bo nekaj ubogih otrok, mladih, odraslih končno živelo normalno življenje, ki ga prej niso mogli ipd.

Cilji:

- Prostovoljec opredeli svojo prostovoljsko vlogo v odnosu do uporabnika ter jo umesti v družbo in prostovoljstvo.
- Prostovoljec se začne osvobajati nekaterih mitov o vlogi prostovoljskega dela in lastni vlogi.
- Prostovoljec razume, da obstajajo različni modeli prostovoljstva, ki ustvarjajo različna pričakovanja in odnos do prostovoljcev v gostiteljski državi/organizaciji.
- Prostovoljci raziščejo razloge za in proti mednarodnemu prostovoljstvu.

Aktivnost 1

PROSTOVOLJSKI SPREHOD

Cilji:

- Udeleženci raziskujejo vlogo prostovoljstva z različnih vidikov.

Čas: 60 min

Velikost skupine: do 30

Potrebni materiali: po želji plakati in pisala, papir za navodila, lahko še kuverte (za vsako skupino 3)

Priprave: listi z napisanimi vprašanji – za vsako skupino tri vprašanja, na listke ali kuverte napišemo vrstni red, po katerem odpirajo liste/kuverte; zemljevid poti za vsako skupino, na kateri smo označili tri točke – ena je začetna točka, kjer se nahajamo, potem pa še dve, ki jih ni težko najti, med vsako pa je približno 10 min hoje, če je razdalja manjša, pa jih povabimo, da ne hitijo preveč med točkami.

Potek:

- Skupino razdelimo na manjše skupine po tri udeležence in jih povabimo na sprehod.
- Damo jim tri kuverte z vprašanji. Prvo, s številko 1, bodo odprli na kraju, kjer se nahajamo. O tem vprašanju se bodo pogovarjali do 2. točke. Tam odprejo drugo kuverto, o vprašanju se pogovarjajo do 3. točke. Tam odprejo tretjo kuverto in se o vprašanju pogovarjajo nazaj do začetne točke – kjer imamo izobraževanje. Če se bojimo, da se ne bodo najbolje znašli, na vsako točko postavimo človeka, ki jim preda kuverto. Izkušnje so pokazale, da to večinoma ni težava, in da se udeležencem da zaupati.
- Ko se vsi vrnejo, si podelimo izkušnjo. Najprej se na kratko pogovorimo o sprehodu (če je za udeležence to novo okolje, bodo želeli podeliti nekaj vtisov).
- Nadaljujemo z vsebino njihovih pogovorov – o čem so se pogovarjali, kakšno je njihovo mnenje. Odgovore lahko po vprašanjih pišemo na skupni plakat. Če je potrebno, kaj dopolnimo ali razširimo pogovor.

Možna vprašanja:

- Kaj je po vašem vloga prostovoljcev?
- Kaj prostovoljci prinašajo pošiljajoči in gostiteljski organizaciji?
- Kaj prostovoljci pomenijo posamezniku, ki mu pomagajo (uporabniku)?
- Kaj prostovoljci v realnosti lahko spremenijo tam, kjer delajo?

Aktivnost 2

KAJ PROSTOVOLJEC DELA, ČE NE REŠUJE SVETA?

Cilji:

- Udeleženci umestijo prostovoljstvo v sektorje v družbi.
- Udeleženci povežejo vlogo prostovoljstva s sektorji v domači družbi in v družbah po svetu.

Čas: 60 min

Velikost skupine: do 30

Potrebni materiali: listi, plakati, pisala, tabla ali selotejp in prostor, kamor lahko obesimo plakat, flomastri

Priprave: listki z imeni organizacij iz vseh sektorjev družbe (javni, profitni, skupnostni, nevladni neprofitni), med njimi tudi nekaj mednarodno znanih napisov sektorjev

Potek:

- Udeležencem razdelimo imena organizacij in jih povabimo, da jih razdelijo po sektorjih, tako kot se zdi q njim prav. Pred tem določimo, kje je kakšen sektor – naj bodo napisi za imena sektorjev dovolj narazen, da se lahko udeleženci gibljejo vmes. Ko razvrščajo organizacije, se lahko med seboj pogovarjajo in izmenjajo mnenja.
- Ko razvrstijo organizacije, skupaj pogledamo, kaj so naredili. Ob organizacijah, ki niso prav postavljene, preverimo, zakaj so tam in če bi lahko bile kje drugje. Medtem tudi razložimo bistvo in značilnosti vsakega sektorja, če udeležencem še ni jasen.
- Kje v teh sektorjih najdemo prostovoljstvo? In kakšno vlogo ima v teh sektorjih? Lahko najdemo skupne točke, kakšna je vloga prostovoljstva? Kakšna pa je vloga prostovoljstva v različnih državah? Udeležene povabimo, da po trije razmislijo o teh vprašanjih.
- Povabimo jih k predstavitvi, po potrebi jih dopolnimo.
- Kakšna je vloga prostovoljca za posameznika, ki prejema pomoč prostovoljca? Udeležence povabimo k razmisleku, lahko potem tudi sami še kaj dodamo. Lahko damo za primer bolnika v bolnici – k čemu prispeva prostovoljec, če ga obiskuje? Je kakšna razlika, če bi bila enaka situacija v kakšni drugi državi (ZDA, Zambija, Bolivija itd.)?

Vir: Delno prirejeno po usposabljanjih za prostovoljce Slovenske filantropije.

Aktivnost 3

ZA IN PROTI

Cilji:

- Udeleženci razmislijo o razlogih za in proti mednarodnemu prostovoljskemu delu, predvsem za tako vrsto dela, kot jo bodo opravljali sami.

Čas: 40 min

Velikost skupine: do 25

Potrebni materiali: po želji plakati in pisala, prostor, kjer udeleženci lahko delajo v dveh skupinah

Priprave: /

Potek:

- Skupino razdelimo na dva dela: v eni so tisti, ki že imajo izkušnjo prostovoljstva v tujini, v drugi pa tisti, ki te izkušnje še nimajo. Če je takih z izkušnjo malo, skupini dodamo še nekaj ostalih udeležencev. Če ni nikogar s to izkušnjo, jih razdelimo naključno.
- Prva skupina (tista, ki že ima izkušnjo) razmišlja o razlogih proti mednarodnemu prostovoljstvu, druga pa o razlogih za. Povabimo jih, da razmišljajo tudi o taki naravi prostovoljstva, kot jo bodo opravljali sami, lahko pa jih k temu izzovemo z vprašanji v naslednjem delu.
- Izzovemo pogovor med skupinama, naj prepričajo druga drugo, zakaj da oziroma zakaj ne. Pri tem lahko uporabljajo razloge, ki so jih prej našli, ali pa v pogovoru razvijajo nove. Če je potrebno razpravo poživiti, lahko sami postavimo izzivalno vprašanje, lahko tudi direktno na kakega posameznika. Na tak način lahko vpletemo tudi koga, ki je bolj tih. Na primer, kaj rečeš sodelavcem, ki te zbadajo, da misliš, da boš rešil svet? Koliko sploh lahko narediš v treh tednih – tako in tako zato, da se vam zdi, da ste dobri. Za poživitev razprave lahko nekje vmes rečemo, da skupini zamenjata vlogi – tista, ki je bila prej za, je zdaj proti, in enako velja za drugo skupino.
- Če prej še nismo govorili o usmiljenju in hvaležnosti, to lahko vpletemo tukaj, ravno tako tudi kakšne druge mite.

Aktivnost 4

RIBICE

Če imamo dovolj časa, lahko udeležencem omogočimo kratko izkušnjo, da bolje razumejo povezanost med ljudmi v svetu. Iz te izkušnje lahko izpeljemo pogovor o vlogi mednarodnega prostovoljstva.

Vir: Navodila najdete v knjigi Biolek, J. idr. (2012). Svet med vrsticami: priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje. Ljubljana: Društvo Humanitas, str. 221; v e-obliki: www.tuditi.si/data/useruploads/files/1356605848.pdf

Razlaga:

Prostovoljci običajno delajo v timu/skupini, ki je sestavljena iz gostiteljev in/ali prostovoljcev iz lastne in/ali različnih držav. Zavedanje pomembnosti sodelovanja v timu ter poznavanje zakonitosti delovanja skupin in timov omogoča bolj kakovostno sodelovanje, boljše počutje in prostovoljsko delo ter izpeljavo trajnostnih projektov. Preprečuje tudi mnoge nepotrebne nesporazume tako na (med)osebni ravni kot pri delu. Sodelovanje s skupino predstavlja tudi večjo možnost učenja vseh v skupini in več razvijanja ustvarjalnih pristopov. Če se prostovoljci prvič srečujejo s to tematiko, moramo prilagoditi raven pričakovanih rezultatov delavnice, če pa so prostovoljci že izkušeni, lahko uporabimo več ali zahtevnejše izkustvene metode, saj bo ravno deljenje izkušenj med udeleženci prineslo novo učno dimenzijo. Tema pomaga predelati mite, da je delo v skupini vedno prijetno, da so konflikti v skupini nekonstruktivni, in da vodja skupine poskrbi za vse.

Kateri koncepti so osnovni za to temo?

- Skupinska dinamika/razvojne faze skupine;
- Tematsko centrirana interakcija (TCI) oz. njena prilagoditev posameznik–skupina–naloga (PSN) oz. 3P («people–process–product» oz. »ljudje–proces–izdelek«);
- Vloga vodje v skupini v različnih obdobjih (primerno, kadar bodo prostovoljci sodelovali v skupinskem projektu).

Cilji:

- Prostovoljci izkusijo sodelovanje v skupini in ga reflektirajo.
- Prostovoljci razumejo, da imajo skupine dinamiko, ki vpliva na dogajanje v skupinah, in spoznajo nekaj ključnih trenutkov v življenju skupin.
- Prostovoljci spoznajo nekaj načinov, ki podpirajo kakovostno sodelovanje (ta cilj je povezan z ostalimi temami v priročniku).
- Prostovoljci oblikujejo ideje za dogovor o delu v skupini.
- Prostovoljci prepoznajo nekaj svojih lastnosti, ki so konstruktivne za delo v skupini, in nekaj tistih, ki so lahko razlog za konflikt.
- Prostovoljci razumejo pomen spoštovanja članov skupine in si poskušajo razlagati njihovo vedenje in komunikacijo v odprtosti in s pozitivnim pristopom.
- Pri skupinskih projektih: prostovoljci odkrivajo, kaj pomeni biti »skupnost«, ne le skupina.

Aktivnost 1**POVEZANOST V MREŽI****Cilji:**

- Udeleženci izkusijo, kako so vsi člani v mreži povezani in kako vsaka sprememba pri enem povzroči spremembo pri vseh.

Čas: 20 min

Velikost skupine: do 20

Potrebni materiali: klobčič volne, ki je precej velik

Priprave: prostor za vse udeležence v krogu

Potek:

- Skupina sedi v krogu brez miz. Voditelj razloži, da bodo udeleženci drug drugemu metali volno in tisto osebo, ki ji bodo volno vrgli, poklicali po imenu. Če v skupini že dobro poznajo imena, lahko namesto tega izberemo npr. najljubši film, hobi itd. in preden začnemo metati volno, vsi udeleženci povejo, kateri je njihov najljubši film itd. Če boste npr. sestavljali jedilnik za tridnevno skupno bivanje, si lahko predstavite tudi najljubšo hrano.
- Voditelj začne metati volno, s tem da si en konec ovije okoli prsta, drugega pa vrže naprej. Vsak si potem volno, ki jo je dobil, najprej navije okoli prsta, klobčič pa vrže naprej. Na tak način bo začela nastajati rahlo napeta mreža.
- Voditelj naj začne metati tako, da klobčič vrže na drugo stran kroga, da začne nastajati mreža. Vmes naj bo pozoren, da udeleženci volne ne vlečejo preveč.
- Ko je mreža narejena, jih vprašamo, na kaj jih mreža spominja. Pustimo, da navržejo nekaj idej. Nadaljujemo z razlago, da mreža lahko predstavlja tudi povezanost skupine – kjer so vsi povezani z vsemi. Če nekdo izpusti vrvico (ob tem nekoga povabimo, da jo izpusti) in ostali malo bolj potegnejo, se mreža začne razdirati. Mrežo primemo nazaj. Če nekdo zelo potegne za vrv (spet prosimo nekoga, da to naredi), to ostali začutijo. Če pride vmes neka ovira (na sredino mreže damo stol ali stopimo na vrvice), se mreža zelo spremeni.
- Tako je tudi v skupini – če nekoga ni, se to pozna, če hoče kdo preveč izstopati ali če pride nekdo od zunaj, se vse to pozna pri dogajanju skupine. Ravno tako pa je s povezanostjo med ljudmi. Vsi smo povezani drug z drugim. Če se nekdo odloči, da bo tisti dan zoprn, bodo to začutili tudi drugi. Povezani pa smo tudi v pozitivno smer. Če vidimo, da nekaj ni v redu, če se ne strinjamo z neko situacijo in bi radi nekaj spremenili, se naše dejane pozna – najprej pri tistih, ki so blizu, pri tistih, ki so malo dlje, pa se malo manj. Vendar se je sprememba že zgodila.

Aktivnost 2

RAZNOLIKOST V SKUPINI

Cilji:

- Udeleženci izkusijo pestrost in realnost dogajanja v skupini.
- Udeleženci si podelijo različne občutke o življenju in delu v skupini/timu.
- Udeleženci ozavestijo nekaj realnih lastnosti in navad, ki lahko vplivajo na življenje in delo v skupini/timu.

Čas: 90 min + 20 min odmora

Velikost skupine: do 30

Potrebni materiali: listi z vlogami za igranje vlog, plakat, flomastri

Priprave: lističi z vlogami za igranje vlog

Potek:

- Skupino razdelimo v manjše skupine do 8 ljudi. Če bodo prostovoljci delali kot skupina ali tim, naj bodo pri tem delu skupaj.
- Skupinam damo navodila: Skupaj greste na sprehod, sami se odločite, kam. Časa imate 20 minut. Vsak posameznik dobi vlogo, v katero se poskuša čim bolj vživeti in ravnati v skladu s tem opisom. Opis vloge zadrži zase, ga ne kaže drugim.
- Ko pridejo nazaj, jim damo navodila, naj se pogovorijo, kako jim je bilo na sprehodu, kako so se počutili.
- Potem vsak zase premisli, katere njegove lastnosti in navade bi v skupini lahko prispevale h konfliktu. Vsak naj jih našteje pet. V skupini se o njih pogovorijo. Skupaj skušajo ugotoviti možne rešitve za take situacije in kako bi lahko ravnali, da bi jih preprečili.

- Če bodo prostovoljci delali kot skupina ali tim, lahko oblikujejo tudi deset predlogov za dobro skupino/tim.
- Skupine predstavijo druga drugi, kaj so ugotovile kot možne rešitve in kako bi lahko kakšne situacije preprečili. Če so izdelovali pravila, jih tudi predstavijo.
- Že pred predstavitvijo izberemo tri ali štiri ljudi, ki bodo modreci, vendar tega ostali v skupini ne vedo. Lahko izberemo ljudi, za katere ni nujno izstopajo, so pa dobri v svojem razmišljanju in imajo občutek za skupino. Razložimo jim, da bodo med predstavitvijo skupin poslušali in po odmoru dali bistveno sporočilo o življenju in delu v skupini v času prostovoljstva – to bodo povzeli iz tega, kar bodo slišali od skupin. V času odmora se skupaj odločijo o sporočilu. Če želijo, si lahko nadenejo tudi kakšne simbole, ki nakazujejo, da so modreci, lahko smešne.
- Po odmoru fasilitator naznani skupini, da je potrebno še mnenje modrecev o življenju v skupini ali kaj podobnega. Pomembno je, da jih naznamo kot nekoga zelo pomembnega, da jim damo resno vlogo.
- Ko modreci povedo svoje mnenje, temo zaključimo. Kot fasilitatorji ne dodamo svojega mnenja, saj je pomembno, da udeleženci prevzemajo odgovornost sami.

Možne vloge:

Vloge izberemo tako, da zagotovimo pestrost vlog.

Voditelj skupine: Trudiš se, da pripraviš čim bolj prijeten sprehod in da se po določenem času skupina spet zbere na svojem mestu. Pripravi načrt, kam skupina gre. Načrt moraš po najboljših možnostih izpeljati. Pozoren si na točnost in prijetno ozračje.

Član skupine: Sprehod se ti zdi dolgočasen, kar voditelju tudi pokažeš. Želiš si, da bi sprehod skrajšali, raje sedli ter počivali v naravi.

Član skupine: V naravi uživaš in želiš videti vse. Zato se pogosto ustavljaš in občuduješ cvetlice, živali, drevesa. Skupino zaustavljaš.

Član skupine: Rad tečeš in hitro hodiš. Zato skupino spodbujaš, da bi tekli ali vsaj hitro hodili, da bi lahko naredili čim daljšo pot v času, ki vam je na razpolago.

Član skupine: Boli te glava, zato si slabe volje. Ne želiš, da bi bili drugi zate v skrbeh, zato ne razlagaš, kaj je narobe. A večino časa molčiš in se držiš bolj zase.

Član skupine: Ker si dobre volje, skušaš razveseliti vse ljudi. Pripoveduješ vice, delaš vragolije in se trudiš vse zabavati.

Član skupine: Voditelj ti ni všeč, zato se trudiš, da mu to tudi pokažeš. Sam imaš boljše ideje in skušaš navdušiti tudi druge člane skupine, da bi raje naredili kaj »boljšega«.

Član skupine: Voditelj se ti zdi zelo simpatičen. Ves čas si ob njem in se želiš pogovarjati z njim. Zanj imaš pripravljenih polno vprašanj in želiš pritegniti njegovo pozornost.

Član skupine: Ves čas sprehoda opazuješ celotno skupino in se sprašuješ, kako se počutijo. Vse člane skupine vprašaš, kako se imajo in kaj pogrešajo.

Član skupine: Želiš si, da bi to različno skupino čim bolj povezal med seboj. Zato ves čas iščeš nove predloge in možnosti, kaj narediti, da se bodo vsi počutili dobro.

Član skupine: Prejšnji večer je bil program predolg in zato si še danes slabe volje. Z drugimi se skušaš pogovoriti, kako bi morali skupne večerne refleksije skrajšati ali izpustiti, da bi več spali.

Član skupine: Nekje na sredini poti se spomniš na eno zelo zanimivo igrico (spomni se jo sam) in se potrudiš, da se jo bo vsaj pet minut celotna skupina igrala.

Član skupine: Nekdo v skupini ti je antipatičen (izberi si ga na poti). Med potjo sprašuj druge, kaj si mislijo o njem. Če ti uspe, mu tudi pokaži, da ti njegovo obnašanje ni všeč.

Vir: Prirejeno po pripravah programa Pota, ki ga izvaja MIC, in usposabljanju za prostovoljce v okviru EVHAC pilotnega projekta v koordinaciji NVO France Volontaires (2012–2013).

ZGRADIMO SKUPAJ**Cilji:**

- Udeleženci razumejo, da je skupina nekaj živega in ima nekatere zakonitosti.
- Udeleženci spoznajo vsaj eno novo zakonitost za vsako fazo razvoja.
- Udeleženci se zavedajo pomembnosti vloge vodje v skupini tako v odnosu do posameznikov, do skupine kot naloge.

Čas: 90–110 min

Velikost skupine: do 20

Potrebni materiali: Flomastri, papirji, faze razvoja skupine za vsakega udeleženca, faze razvoja skupine – material za tri skupine za razvrstitev, material za izvedbo prvega dela (časopis, sukanec, selotejp, jajce za vsako skupino – če izdelujemo lovilce jajc; sneg – če izdelujemo snežake itd.)

Priprave: Pripravimo material za vsako skupino, razrežemo faze razvoja skupine.

Potek:

- Za uvod vprašamo skupino, kaj se jim zdi, da dela voditelj v skupini. Njihove ideje lahko še s čim dopolnimo.
- Skupino razdelimo na manjše skupine, do 6 udeležencev na skupino.
- Vsaka skupina dobi navodilo, naj naredi gnezdo za jajce, ki bo obvarovalo jajce ob padcu. En član skupine bo ob koncu spustil jajce. Časa imajo 15 minut. Lahko gradijo tudi snežake (potem imajo na voljo 20 minut) ali kaj drugega, kar zahteva od njih skupno ustvarjanje.
- Vsako skupino opazuje en opazovalec – opazovalci dobijo navodilo, naj opazujejo, kaj se dogaja v skupini: kdo daje pobude, kaj se pogovarjajo, kako sodelujejo, ali kdo ostane izven skupine, kako se odločajo, kako rešujejo konflikte itd.
- Sledi pogovor v celotni skupini. Najprej opazovalci povejo, kaj so videli. Morda izpostavijo kak zanimiv stavek. Potem k podelitvi povabimo še ostale udeležence. Damo odmev na videno in slišano.
- Razložimo model PSN – pomembnost vseh treh področij pri skupini (posameznik, skupina, naloga) in kakšne posledice ima, če kakšno področje izpustimo ali pretirano poudarimo. Če imamo dovolj časa, lahko razložimo tudi kaj o skupinskem pritisku, skupinskem mišljenju.
- Predstavimo pet faz v življenju skupine in povezavo s PSN – na kratko (možen vir za faze razvoja je Priročnik za trenerje v mladinskem delu Mladinskega sveta Slovenije).
- V treh ali štirih skupinah razvrstijo opise po fazah (ena skupina P, ena S in ena N).
- Skupaj pogledamo in komentiramo. Vsak udeleženec dobi svoj izvod faz razvoja skupine.
- Ko pridejo nazaj, jim damo navodila, naj se pogovorijo, kako jim je bilo na sprehodu, kako so se počutili.

Razlaga:

Komunikacija je izziv že sama po sebi, v medkulturnem okolju in v okviru prostovoljskega dela pa ta izziv pridobi še nekaj novih dimenzij, npr. kako lahko izražamo kritiko, kako se pogovarjamo o denarju, kako veva, da z isto besedo tudi misliva isto ipd. Ljudje iz različnih kultur različno razumemo povedano, ker imamo različna izhodišča. Tema je osredotočena na odkrivanje načinov in ozadij, ki prostovoljcem pomagajo pri komunikaciji v medkulturnem okolju in v skupini. Drugi del teme nas vodi v razmislek, kako o svojih izkušnjah in ljudeh iz drugih kultur komuniciramo. Osnova za izhodišče je Kodeks podob in sporočil, ki vsebuje razmislek o tem, kakšne slike in besede pri komunikaciji uporabljamo, kaj s tem sporočamo in ali je to v skladu z vrednotami, ki jih zagovarjamo.

Cilji:

- Prostovoljci odkrijejo nekaj osnovnih načel komuniciranja, povezanih z delom in bivanjem v skupini in medkulturnem okolju (v povezavi s temo Delo v skupini).
- Prostovoljci preizkusijo nekaj orodij/načinov, ki prispevajo h kakovostni komunikaciji (ta cilj je povezan z ostalimi temami v priročniku), in izboljšajo svojo komunikacijo.
- Prostovoljci spoznajo nekaj ovir v komunikaciji in pridobijo nekaj idej in orodij za soočanje z njimi in za premagovanje teh ovir.
- Prostovoljci spoznajo smernice za komuniciranje (pisno in ustno) o izkušnji in uporabi fotografij.

Aktivnost 1**VESELJE V ŠTEVILKAH****Cilji:**

- Izkusiti povezanost verbalne in neverbalne komunikacije.
- Zavedati se, kako na nas vpliva povezanost verbalne in neverbalne komunikacije.

Čas: 25 min

Velikost skupine: do 25, če je udeležencev več, jih razdelimo v manjše skupine

Potrebni materiali: mali listi, pisala

Priprave: Na listke za vsakega udeleženca napišemo osebe in čustva ali drže, kot npr. žalosten prijatelj, zaljubljeno dekle, nasmejan starček, razočaran trgovec, usmiljena starka, ljubeča mati, jezen učitelj, agresiven mladostnik, vesel klovn, pojoč šofer avtobusa, poslušen kmet ...

Potek:

- Vsakemu udeležencu na list napišemo čustvo ali držo in osebo, ki jo bo oponašal. Osebo oponaša neverbalno.
- Ob tem, ko bo oponašal osebo, bo štel od 1-10 tako, da bo s štetjem izražal čustvo ali držo, ki jo je dobil napisano (npr. hodi sključeno kot starček in pri tem z veseljem in nasmejan izgovarja številke od 1-10).
- Skupina poskuša uganiti, kdo kaj predstavlja.
- Ob koncu sledi pogovor, iz česa je sestavljena komunikacija in kako lahko prepoznamo pravilnost sporočila v nam neznanem okolju (kjer npr. ne kažejo čustev na obrazu ipd.).

GOVORI BREZ GLASU

Cilji:

- Izkusiti komuniciranje brez govorjenja.
- Izkusiti, kako smo lahko omejeni s komunikacijo, če ne govorimo enakega jezika.
- Zavedati se pomembnosti dobre in jasne komunikacije.

Čas: 25 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: listi z napisi za vsakega udeleženca

Priprave: Stavke napišemo na liste. Lahko se ponovijo, pri čemer moramo paziti, da par dobi dve različni sporočili. Uporabimo preprosta sporočila, ki izražajo različno realnost. Nekaj primerov sporočil:

Plavam v reki in sonce sije.

Včeraj sem kuhal s svojo sestro.

Moja najboljša prijateljica ima rada glasbo.

Želiš skodelico čaja?

Fant bere zelo zanimivo knjigo.

Ogledati si film s prijateljem je krasno.

Sem medicinska sestra.

Zelo sem utrujen! Sem sem pritekel, ker sem bežal pred levom!

Potek:

- Skupino razdelimo v pare.
- Vsak dobi list z napisom. Ta napis sporoči drugi osebi s pantomimo, brez glasu. Druga oseba poskusi ugotoviti, kaj je sporočilo.
- Ko zaključita, zamenjata vlogi.
- Udeležence vprašamo, kako je bilo. Odpremo pogovor: Kako je potekala komunikacija brez govorjenja – je bilo lahko, težko? So naleteli na kake težave, ko so uporabili simbol za kak izraz? Bi v kakem drugem okolju simbole razumeli enako? Kako lahko poteka komunikacija v okolju, kjer ne govorimo enakega jezika?

Viri: McKee, D., Kama Kama, F. T., Masson, A. (2011).

PRAVI ZEMLJEVID?

Cilji:

- Udeleženci izkusijo komunikacijo, kjer lahko uporabljamo samo nekatere kanale sporočanja, ne vseh.
- Udeleženci razmislijo o ovirah in pomembnih poudarkih v komunikaciji ter jih povežejo s komunikacijo v medkulturnem okolju (lahko tudi z reševanjem konfliktov).
- Udeleženci spoznajo nekaj načinov soočanja z ovirami v komunikaciji.

Čas: 45 min

Velikost skupine: do 25, če je udeležencev več, jih razdelimo v manjše skupine

Potrebni materiali: plakati, flomastri

Priprave: 2 zemljevida, eden je obrnjen obratno od drugega (glej primer)

Potek:

- Dva udeleženca povabimo kot prostovoljca za izvedbo praktičnega dela.
- Stola zanju postavimo pred skupino, in sicer tako, da sta s hrbtno obrnjena drug proti drugemu, skupina pa ju vidi s strani.

- Vsakemu damo en zemljevid. Vprašamo, kdo bi rad dajal navodila in kdo bi rad sledil navodilom, da najde pot.
- Eden bo razložil drugemu pot od točke A do točke B, ki sta označeni na zemljevidu. Drugi dobi zemljevid, ki nima označenih točk. V času trajanja simulacije se ne smeta pogledati.
- Udeleženca imata različno obrnjen zemljevid, česar pa ne vesta. Nekateri to ugotovijo, drugi ne. Odločimo se, koliko časa jima damo za pogovor. Lahko ga omejimo na 10 ali 15 minut, lahko časa ne omejujemo. Včasih bodo udeleženci sami prenehali, ker jim bo prezapleteno, včasih bodo prepričani, da so našli prave točke. Sami se odločimo, ali jih spodbudimo, da iščejo naprej ali ne.
- Sledi pogovor, najprej z udeležencema, ki sta imela zemljevide – kako jima je bilo, kako sta se odločala, kaj narediti, kaj bi lahko spremenila za boljšo komunikacijo.
- Potem k pogovoru povabimo še skupino. Nekaj možnih vprašanj: Kako se jim je zdelo? Kaj so slišali, opazili? Se jim zdi, da je pomembno, da najdeta skupni jezik?
- Odgovore pišemo na plakat (če sta dva izvajalca, se eden pogovarja, drugi piše). Ko udeleženci končajo z naštevanjem, jih povabimo k razmisleku, kaj napisano govori o komunikaciji v medkulturnem okolju. Odgovori nam namreč odprejo pomembne poudarke za komunikacijo v medkulturnem okolju (preveri, katera možnost sogovorniku bolj ustreza, informacije ne smemo jemati za samoumevno, potrebno jo je preveriti, potrebno se je strinjati, kam gremo, preveriti, ali govoriva o istem itd.). Z udeleženci gremo še enkrat čez napisane odgovore, jih poskusimo umestiti v medkulturno okolje in razložimo, če so še kake nejasnosti. Lahko jih povežemo tudi s konfliktnimi situacijami, saj je komunikacija pogosta ovira za iskanje skupnega jezika v konfliktih.
- Med pogovorom lahko osvetlimo tudi temo realnih in nerealnih sporočil ter sporočil, vezanih na osebo in vedenje.

Vir: Prirejeno po usposabljanju »Ob prihodu za prostovoljce« Evropske prostovoljne službe, ki ga izvaja Mladinski svet Slovenije, in usposabljanju za prostovoljce v okviru EVHAC pilotnega projekta v koordinaciji NVO France Volontaires (2012–2013).

Aktivnost 4

KAKŠNE FOTOGRAFIJE?

Cilji:

- Udeleženci raziskujejo in spoznajo smernice za pripravo dobre fotografije za organizacijo/projekt, v okviru katere/katerega bodo delovali kot prostovoljci.
- Udeleženci si podelijo nekaj smernic za prenos dobrih sporočil (pisnih in na predstavitev), in razširijo njihovo poznavanje – se naučijo še nekaj dodatnih smernic.

Čas: 60 min

Velikost skupine: ni omejeno

Potrebni materiali: plakati, flomastri; če gledamo spletno stran, tudi računalnik in projektor

Priprave: fotografije s prostovoljskih projektov iz prejšnjih let, s koledarjev, z akcij nevladnih organizacij, s spletne strani organizacij/projektov mednarodnega prostovoljstva ipd., Kodeks podob in sporočil in navodila organizacije o etičnem prenosu podob in sporočil.

Potek:

- Skupino razdelimo na manjše skupine (največ 6 ljudi v eni skupini). Skupina dobi nekaj fotografij ali koledarjev (koledarji predstavljajo celoten izbor, zato prinesejo dodatno dimenzijo v razmišljanje). Če imamo internetno povezavo, lahko dobi skupina v pregled tudi spletno stran lastne ali kake druge organizacije/projekta, osredotočijo se predvsem na fotografije.

- Udeleženci se odločijo, katere fotografije, koledar ali fotografije na spletni strani so boljše. Če sprašujejo po kriterijih, kaj je boljše, jim predlagamo, naj se o tem odločijo sami.
- Skupine predstavijo svojo odločitev
- Sledi diskusija, kakšna sporočila prinašajo fotografije. Rezultate povežemo z vrednotami lastne organizacije/projekta in se poskusimo odločiti, kaj želi organizacija/projekt sporočiti tudi s fotografijami.
- S skupino razpravljamo o smernicah za pripravo primernih fotografij in sporočil – kaj določen pristop prinaša s sabo in kaj pomeni. Med udeleženci preverimo, kako nekaj vidijo, kaj jim to pomeni, in na njihovem primeru razložimo, kakšna naj bi bila smernica in zakaj (npr. kakšne fotografije poznajo iz Afrike, zakaj so na sliki po navadi otroci in kdo te slike uporablja, katere predstavitve se jim zdijo dobre itd.).
- Če kakšna pomembna smernica tekom diskusije ni bila omenjena, jo proti koncu predstavimo. Temo lahko še razširimo in odpremo diskusijo o tem, kakšne so prakse dobrih predstavitev po povratku s prostovoljnega dela.

MEDKULTURNO UČENJE,

STEREOTIPI, PREDSDOKI

Razlaga:

Prostovoljci delajo v medkulturnem okolju, ki ga večinoma ne poznajo. Lahko se zgodi, da so v ekipi ljudje iz različnih kultur in vsi so novinci v gostiteljskem okolju. To predstavlja izziv, ker nam vzorci delovanja v okolju niso znani. Soočajo se z različnostjo in v njej skušajo delovati, kot najbolje zmorejo. Kako okrepiti naše kompetence za čim boljše sodelovanje? Soočanje z različnostjo ljudi večinoma prestraši, nekatere bolj, druge manj, ker ne vemo, kaj nas čaka. Hkrati pa je to velika priložnost, da si razširimo obzorja in se naučimo česa novega. Delavnica razkriva nekatera ozadja našega obnašanja v medkulturnem okolju in spodbuja k razmišljanju onkraj stereotipov in predsodkov, ki jih imamo, k odprtosti, k poskusu gledati na svet z različnimi očali, ne samo z lastnimi. Vabi tudi k iskanju podobnosti, ne samo raznolikosti. Prostovoljci bodo osvetlili koncepte o pogledu na različne kulture (predsodki in stereotipi, (ne) obstoj ras, drugačnost in različnost, večkulturna in medkulturna družba, vidni in nevidni deli kulture).

Koncepti v ozadju:

Ljudje imamo antropocentrično perspektivo – delovanje sveta si razložimo tako, da imamo sebe za najboljše. To nam pomaga, da lahko živimo v skupinah, ki jim pripadamo. Vedno pa vidimo tudi razlike s skupinami, ki so okoli nas. Tak pogled je pri različnih skupinah ljudi, skupaj z nekaterimi drugimi dejavniki (moč, čast itd.), prispeval k temu, da smo verjeli, da je naš način življenja boljši kot način življenja določenih drugih skupin. To je imelo še nekatere druge posledice, še posebej v povezavi z evropsko miselnostjo, ki je za svojo razlago sveta razvila evolucionističen in evropocentričen pristop. Ta je evropske in pozneje še severnoameriške kulture postavil za najbolj razvite na svetu, kar je pripeljalo do mnogih posledic, s katerimi se soočamo tudi prostovoljci pri svojem delu. Pri svojem delu kot prostovoljci se pogosto postavljamo ali smo postavljeni v superiorno vlogo samo zato, ker prihajamo iz ekonomsko bolj razvitih dežel. Pomembno je zavedanje lastnih predpostavk, ko razmišljamo o idejah „pomagati“ drugim ali jih razumeti. Kakšno je naše izhodišče za t.i. »pomoč«? Zakaj bi radi nekomu pomagali? Kako bi radi to naredili, kakšen je naš ideal? Kako nekoga spoznavamo? Kako si ustvarjamo mnenje o ljudeh in kako pri tem upoštevamo mnenje drugih? Naše predpostavke in očala so evropocentrični. Če izhajamo samo iz lastnih predpostavk, se nam hitro zgodi, da drugega zmanjšamo na predmet uporabe, proizvodnje našega znanja ali lastne oziroma ideološke potrditve. Tako gledanje je pogost izvor konfliktov, padca motivacije prostovoljcev, neprijetnega soočanja z nerealiziranimi pričakovanji itd. Ena od predpostavk so stereotipi. Stereotipe potrebujemo, da se lahko odzivamo na okolje in ljudi okoli nas. Izognimo se sodbi stereotipov, raje jih pogledajmo kot to, kar so – domneve, podobe, ki imajo le malo skupnega z realnostjo. Pomembno je, da se soočimo s stereotipi in predsodki ter posledicami, ki jih prinašajo, in jih ne potisnemo pod preprogo. S tem se izognemo predsodkom, ki lahko vodijo v diskriminacijo. Za prostovoljca v mednarodnem okolju je pomembno, da ne sodi ljudi, preden jih spozna oz. da svojo sodbo dovolj zgodaj prepozna in jo ozavesti. Le tako lahko deluje kvalitetno in sodeluje z ljudmi. Prostovoljci naj se skušajo truditi, da v situacije stopijo odprti, da so pozorni na dogajanje in ga poskušajo razumeti.

Cilji:

- Prostovoljci izkusijo, da že preproste stvari lahko dojemamo različno – tudi doma.
- Prostovoljci raziskujejo lastne stereotipe in predsodke in se znajo z njimi soočati.

- Prostovoljci spoznajo ozadje nekaterih današnjih pogledov in izrazov: država v razvoju, tretji svet, kultura na prvobitni stopnji, nerazvite države ... in razumejo njihov evropocentrični izvor.
- Prostovoljci odkrivajo bogastvo raznolikosti kultur (ta cilj je povezan z ostalimi temami v priročniku), ki so si vse enakovredne.

Aktivnost 1

KAKO DOLGA JE MINUTA?

Cilji:

- Udeleženci izkusijo, da se razlikujemo že v preprostih, vsakdanjih stvareh, predstavah, kar ne pomeni, da smo boljši ali slabši.
- Udeleženci spoznajo različne dimenzije kulture in pomembnost nevidnih delov kulture..

Čas: 20 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: dovolj stolov ali prostora, da se lahko vsi udeleženci usedejo, ne da bi se pri tem dotikali drug drugega, hkrati pa tako, da vidijo drug drugega (po možnosti v krogu). Pomembno je, da sedijo na nečem (stoli, klopi, drevesni štori ...), ker se je miže težje usesti na tla, ne da bi pri tem motil druge. Iz sobe umaknemo uro, če glasno tiktaka.

Priprave: Seznam pravic in odgovornosti iz različnih virov.

Potek:

- Udeleženci stojijo v krogu. Povabimo jih, da se usedejo, pri tem pa pazijo, da to naredijo čim tiše in tako, da se ne dotikajo svojih sosedov. Potem jih povabimo, da zaprejo oči in se tako kot prej poskusijo usesti, s tem da sedaj mižijo. Zaradi boljšega občutka varnosti lahko to še enkrat ponovimo.
- Povabimo jih, da spet vstanejo, si z rok snamejo ure, če tiktakajo, in zaprejo oči. Poskušali bodo ugotoviti, kako dolga je 1 minuta. Vodja da znak, kdaj začne teči čas. Vsak udeleženec po lastni presoji oceni, kdaj preteče 1 minuta in se takrat usede. To naj stori čim bolj tiho, da ne vpliva s tem na ostale. Ko se usedejo, lahko odprejo oči in v tišini počakajo še ostale. Ko se usede zadnji, je poskusa konec in lahko začnemo pogovor. Udeležencem lahko povemo, kdaj se je usedel prvi, kdaj večina in kdaj zadnji.
- Nekaj možnih vprašanj za pogovor:
- Kakšen občutek so imeli, ko so videli, koliko jih že sedi in koliko stoji?
- Ali se dogaja podobno na drugih področjih v življenju?
- Razlike med kulturami, različnimi konci države – kako smo si različni med kulturami, kako smo si različni znotraj iste kulture?
- Ali lahko sodimo ljudi po nečem, kar se nam zdi samoumevno? Ali morda tudi oni sodijo nas?

Aktivnost 2

DIMENZIJE KULTURE IN EVROPOCENTRIČNOST

Cilji:

- Udeleženci razširijo razumevanje raznolikosti in kulture.
- Udeleženci kritično pogledajo izhodišča za pogled na svet, ki je običajen v našem okolju.

Čas: 60 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: flomastri, 4 večji listi ali plakati, računalnik, projektor, samolepilni listki

Priprave: slika korusa, velika risba kulture kot ledene gore

Potek:

- Udeležence povabite, da si predstavljajo koruso. V mislih naj jo tudi zličkajo in jo položijo na tla.

- Kakšna je slika te koruze?
- Pokažemo sliko pisane koruze. Sledi kratek pogovor o tem, kako si različno predstavljamo svet. Lahko še pogovor o razliki med besedama „drugačnost“ in „različnost“.

Možne slike koruze:

<http://www.flickr.com/photos/ciskatobing/51103632/>

<http://www.exploreparagon.com/travel-vacation-expeditions/peru/peru-cuzco-machu-picchu-and-the-sacred-valley>

- Kaj vidimo, ko pridemo v nov kraj, novo kulturo? Pogovor.
- Kaj opredeljuje vašo kulturo? Povabimo jih h kratkemu pogovoru v parih (2 min). Svoje ideje naj napišejo na samolepilne listke.
- Razložimo princip kulture kot ledene gore (imamo narisano). Kako bi razvrstili listke, ki so jih napisali? Povabimo udeležence, da listke razvrstijo.
- Pokažemo še drugi del ledene gore in damo primer česa, kar se nahaja v tem delu. Kaj je bolj pomembno za definiranje kulture, da je taka, kot je? Kaj vam jo bolj pomaga razumeti? Kako želimo biti mi razumljeni?
- Kako si različno kulturo razlagamo, jo razumemo? Skozi svojo kulturo, svoje navade ...
- Koliko časa rabimo, da približno razumemo kulturo? Če je bil kdo od udeležencev že več kot pol leta v tujini, ga lahko vprašamo o razliki v razumevanju kulture na začetku in pozneje.
- Razložimo o temelju konfliktov v spodnjem delu gore, ki je ne vidimo. Vendar poudarimo, da kultura ni edini razlog za konflikte!
- Predstavimo dogajanje v zgodovini, ki je z začetkom v razsvetljenstvu pripeljalo do nastanka evolucionizma, evropocentrizma in s tem izrazov, ki so danes v uporabi. Le-ti temeljijo na predpostavkah o večvrednosti zahodnoevropskega človeka, njegovega načina življenja in pogleda na svet.
- Nekaj izrazov: poimenovanje obdobjev zgodovine, tretji svet, nerazvite države, države v razvoju, napredek države, rase, kultura na prvobitni stopnji, saj so kot mi pred dvajsetimi leti, razvojno sodelovanje, stalen napredek itd. Izraze lahko napišemo na liste/ppt, da so vidni.

KDO PRAV MISLI?

Cilji:

- Udeleženci izkusijo, kako stereotipi in predsodki oblikujejo naš pogled, razmišljanje, odnos in vedenje.
- Udeleženci spoznajo nekaj načinov, kako se soočiti s stereotipi, predsodki in videti preko njih.
- Udeleženci raziskujejo pojem revščine (ta cilj je bolj stranski produkt metode, ni glavni cilj tega sklopa in ni nujno, da raziščemo podrobne vidike revščine. Če želimo pojem revščine podrobneje raziskovati, lahko to temo povežemo tudi s temo globalnega učenja.)

Čas: 75 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: slika muslimanske ženske, projektor, računalnik, zvočniki, flomastri, plakati/bela tabla za pisanje ob razlagi

Priprave: slike hiš z različnih koncev sveta, za vsako skupino ena slika, napisane štiri izjave o revščini (na plakatu, tabli ali kot PP predstavitev), če želimo, lahko pripravimo PP predstavitev o stereotipih in predsodkih (naj bo kratek!), film For the Birds, dostopen na <http://www.youtube.com/watch?v=MOiyD26cJ2A>

Potek:

- Skupino razdelimo na manjše skupine, v vsaki skupini je od 3 do 5 udeležencev.
- Vsaka skupina dobi fotografijo hiše. 2/3 skupine povemo, naj ocenjujejo revščino – zakaj se jim zdi, da je to revna hiša, po čem bi to ocenili. 1/3 skupine ocenjuje srednji sloj – za kaj se jim zdi, da je to hiša srednjega sloja itd.
- Skupine v plenumu predstavijo svoja stališča.
- Vprašanja za pogovor: Kako smo ocenjevali revščino? Kaj je bila naša osnova za ocenjevanje? Kaj so za nas pokazatelji revščine? Glede na kaj rečemo, da je nekdo reven, da je nekdo slab itd?
- Lahko predstavimo štiri poglede na revščino: Premožni ljudje pomagajo odpravljati revščino. Premožni ljudje pomagajo ustvarjati revščino. Revščina je pomanjkanje finančnih sredstev. Revščina je pomanjkanje vrednot in načel.
- Kaj vpliva na našo percepcijo, da je nekdo, nekaj, reven, revno? Ali na ta način poglobljamo stereotipe? Kaj so stereotipi, predsodki? Pogovor/predstavitev stereotipov in predsodkov – na začetku preverimo, koliko udeleženci že vedo o tej temi, da ne ponavljamo tega, kar že vedo.
- Pogovor o tem, koliko nam kultura pove o posamezniku – je to edini del naše identitete? Ko imamo težave v odnosih z ljudmi, je za tem samo kultura?
- Pokažemo film For the birds. Udeležence povabimo, da ga gledajo z vidika raznolikosti in tega, o čemer smo ravno govorili.
- Pokažemo sliko muslimanske ženske. Udeležence povabimo, da povejo, kaj bi lahko rekli o tej ženski. Pustimo nekaj idej, lahko jih spodbudimo s kakšnim vprašanjem, če se ideje ustavijo
- Katero čustvo po njihovem izraža, jih kaj moti, kaj bi rada povedala ...
- Povemo jim o sliki: Slika je bila objavljena na prvi strani vodilnega indijskega časopisa dan po volitvah v indijski državi Maharashtra. Ženska kaže prst z ostanki črnila, da pokaže, da je volila in s tem uresničila svojo pravico in svobodo, da izbere voditelje takrat skoraj stomilijonske države. (© 2004 by The Times of India/Bennett, Coleman & Co. Ltd.). Sledi pogovor, kako videz in neverbalna govorica vplivata na naše predstave, in kako je to povezano s stereotipi in predsodki. Lahko podelimo kakšno lastno izkušnjo, kako nas je neuporaba neverbalne govorice zavedla v razumevanju situacije.
- Udeležence lahko razdelimo v majhne skupine in jih povabimo h kreativnemu procesu iskanja načinov, kako iti onkraj stereotipov in predsodkov, kako lahko sami ravnamo, da bi naši stereotipi in predsodki čim manj vplivali na naše odnose, vedenje, misli.

- Če imamo več časa, se tega lahko lotimo s kreativnimi procesi – obratno vprašanje (kako bi okrepili gledanje z vidika stereotipov in predsodkov; ko to zaključimo, ideje obrnemo okoli in dobimo ideje o manjšem vplivu), dovoljeno je samo postavljanje vprašanj.
- Plenarno si podelimo ugotovitve skupin.
- Lahko dodamo še tridimenzionalen pogled na ta proces: refleksija (razmislek o lastnih predpostavkah), samo-refleksivnost (razmislek o kolektivnih ozadjih naših predpostavk in njihovih posledicah) in drža radovednosti o našem vedenju so trije glavni stebri za učni proces.
- Če ne izberemo naslednje dejavnosti, lahko že tu pogledamo reklamo, ki poskuša iti onkraj stereotipov in predsodkov.

Vir: Delno prirejeno po pripravah programa Pota, ki ga izvaja MIC.

Aktivnost 4

VSE TO SEM!

Cilji:

- Udeleženci identificirajo najpomembnejše dele lastne identitete.
- Udeleženci izrazijo svoje občutke o pripadnosti različnim skupinam – ko so bili ponosni in tudi v trenutkih, ko so jih drugi ljudje obravnavali z vidika stereotipov in predsodkov. To prenesejo v obratno situacijo.

Čas: 35 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: list za vsakega udeleženca, flomastri, računalnik, projektor, zvočniki

Priprave: pripravimo reklamo

Potek:

- Udeleženci na sredino lista napišejo svoje ime in ga obkrožijo. Okoli tega kroga naj narišejo vsaj 4 kroge, pozneje pa jih lahko dodajo še več, če bodo želeli. V te kroge napišejo tiste dele lastne identitete, ki jim največ pomenijo in jih najboljše opišejo, kot npr. ženska, kolesar, brat, vzgojitelj, katoličanka, vrtnarka itd.
- Udeležence razdelimo v pare in jih povabimo, da si podelijo dve zgodbi. Najprej naj si par podeli zgodbi, ko sta bila ponosna, da sta povezana z enim od opisov. Potem naj si podelita še zgodbi, ko je bilo zelo boleče, da sta povezana z enim od teh vidikov.
- Udeleženci poiščejo stereotip, ki je povezan z enim od teh opisov, vendar njih sploh ne opiše. Lahko je to v stavku kot npr.: sem ženska, vendar nisem avša; sem katoličanka, vendar ne zagovarjam pedofilije med duhovniki.
- Udeležencem damo navodila za prve tri korake naenkrat in za to imajo 10 min časa – malo pred iztekom jih opomnimo, da imajo še npr. 2 minuti.
- Udeleženci pridejo nazaj skupaj. Povabimo jih, če bi kdo želel podeliti zgodbo, ki jo je slišal. Oseba, ki jo je povedala, mora to dovoliti.
- Potem udeležence povabimo, da podelijo svoje izjave o stereotipih. Poskrbimo, da se udeleženci poslušajo, ker so v tem trenutku ranljivi. Najbolje, da najprej sami povemo lastno izjavo o stereotipu. Tudi če sledi nekaj trenutkov tišine, jo dovolimo.
- Vprašanja za pogovor:

Kako se dimenzije, za opis sebe, razlikujejo od dimenzij, ki jih ljudje uporabijo za stereotipe o tebi?

Si slišal koga izpostaviti stereotip, ki ga sam uporabljaš za svoj pogled, vedenje? Katerega?

Kako ti je bilo, ko si vstal in izzival stereotip o sebi?

Včasih se ob deljenju stereotipov sliši smeh. Čemu ste se smejali?

Od kje prihajajo stereotipi in predsodki? Kako so povezani z okoljem, v katerem živimo? Kaj lahko naredimo s tem? Kako lahko stereotipe in predsodke zmanjšamo? Kako se jih lahko zavedamo?

Če si udeleženci želijo podeliti še kakšen stereotip ali se pogovarjati o kakšnem stereotipu, lahko to dopustimo.

Ob koncu si lahko pogledate primer reklame, ki poskuša iti onkraj stereotipov:

<http://www.upworthy.com/meet-4-kenyan-women-who-wish-you-would-keep-your-poverty-porn-to-yourself?q=3&c=one1>

Vir: prirejeno po <http://www.edchange.org/multicultural/activityarch.html>

Razlaga:

Konflikti v mednarodnem prostovoljstvu so lahko povezani:

- z medkulturnim ozadjem (razlike med kulturami – države, socialne skupine, organizacije, družine itd.);
- z odnosi (kaj je v ozadju odnosov, ali smo zadovoljni z vlogo, ki jo imamo, imamo primerno socialno mrežo, prijatelje, s katerimi lahko govorimo o težavah, kakšne vrednote zastopamo, kako se razumemo v timu itd.);
- s praktičnim vidikom (stanovanje, hrana, dostop do prostočasnih dejavnosti itd.);
- z delom (zadovoljstvo, dovolj dela, primerno delo itd.);
- z osebnimi razlogi (domotožje, motivi za prostovoljsko delo, pričakovanja itd.).

Razlogi za konflikte so običajno skriti, kot pri ledeni gori. Pomembno je opozorilo, da je kultura le del identitete posameznika in ni razlog za vse konflikte.

Delavnica temelji na prepričanju, da lahko konflikt uporabimo kot možnost za razvoj konstruktivnih odnosov, če se z njim seveda soočimo in ga poskusimo rešiti.

Cilji:

- Prostovoljci odkrijejo različna ozadja možnih konfliktov.
- Prostovoljci poiščejo nekaj načinov soočanja s konflikti in raziskujejo možne rešitve.
- Prostovoljci razumejo pomembnost soočanja s konflikti.

Aktivnost 1

Lahko izvedemo dejavnost »Pravi zemljevid?« iz poglavja Komunikacija v medkulturnem okolju oz. obe temi med seboj povežemo, ker ta dejavnost odpira možnosti za pogovor o konfliktih in njihovem reševanju.

Aktivnost 2**KAKO ISKATI REŠITVE?**

Cilji: So enaki ciljem prejšnje dejavnosti.

Čas: od 45 do 120 min (odvisno, koliko skupin imamo in koliko primerov damo)

Velikost skupine: do 25

Potrebni materiali: pisala, listi

Priprave: kopije situacij

Potek:

- Udeležence razdelimo v skupine do 5 udeležencev. Vsaka skupina dobi opis situacije ali dveh na skupino.
- Skupina ima 10 do 15 minut časa, da se o situaciji pogovori in premisli, kako bi se lotila reševanja. Povabimo jih, da razmislijo o več možnih rešitvah. Pripravijo tudi predstavitev situacije tako, da jo zaigrajo. V predstavitvi zaigrajo tudi eno možno rešitev. Ostale rešitve lahko povejo.
- Če imamo manj časa ali če presodimo, da udeležencem res ne bi šlo igranje vlog, lahko o tem samo razmislijo in pozneje povejo.

- Skupine zaigrajo situacije. Po vsaki situaciji se pogovorimo, kje je nastala težava in ali obstaja še kakšna možna rešitev.
- Če je potrebno, se pogovorimo še o tem, da so konflikti sestavni del življenja, in da je pomembno, da se jih rešuje – večinoma pa se to pokaže že v predstavljenih situacijah.
- Po potrebi se pogovorimo o tem, kako pomembno je sprotno reševanje konfliktov, in kako jih medkulturno različno rešujemo, zato je potrebna občutljivost za to, kaj ustreza tudi ostalim. Večinoma pa so odprte karte in prevzemanje lastne odgovornosti najboljša možnost. In hkrati je pomembno zavedanje realnosti – ali pričakujemo preveč za dane razmere, ali je prav, da smo zahtevni?

Nekaj možnih situacij:

Situacije naj bodo čim bolj realne glede na situacijo, v kateri bodo prostovoljci. Vsak potencialni dogodek, kjer bi lahko prišlo do konflikta, lahko uporabimo za opis situacije. Tu je podanih nekaj tem, situacijo pa lahko bolje opišete ali več situacij povežete skupaj (vendar ne preveč, da niso preveč kompleksne).

- V stanovanju so težave z opremo, plesnijo, glasnimi sosedi itd.
- Organizacija v stanovanju ne uredi, kar je obljubila, da bo.
- V stanovanju ni dovolj intimnega prostora, ljudje neprestano vstopajo.
- Sostanovalci ne pospravljajo, kot ste se dogovorili.
- Z gostiteljsko organizacijo ste se dogovorili za določeno delo, realnost pa je drugačna.
- Preveč/premalo dela.
- S sodelavci se ne ujamete.
- Mentor nima časa, čeprav ti ga vedno znova obljublja.
- Koordinator ne ve, kje vse delaš.
- Dogovorili ste se za delo z ljudmi, zdaj pa si večino časa v pisarni za računalnikom.
- Zelo je vroče, zato ste vsi prostovoljci izčrpani.
- Delo traja dolgo v noč.
- V soseski, v kateri si, te je strah.
- Težave imaš s komunikacijo – ne moreš se sporazumeti.
- Denarja za hrano ne dobivaš pravočasno.
- Nimaš dovolj časa, da si nakupiš in pripraviš hrano.
- Dostop do interneta/signala je samo v času, ko so vsi v pisarni – težko se pogovarjaš z domačimi zaradi hrupa ali ker te vsi poslušajo.
- Gostiteljska organizacija ti nikoli ne da povratne informacije o tvojem delu, za hrbtom pa ga komentirajo.
- Slabi stiki, slaba podpora s strani pošiljajoče organizacije itd.

Aktivnost 3

KAJ PA RESNIČNOST?

Cilji: So enaki ciljem prejšnje dejavnosti.

Čas: od 30 do 90 min

Velikost skupine: neomejeno

Potrebni materiali: če imam gost projekcijo, potrebujemo računalnik, projektor, zvočnike

Priprave: priprava tehnične opreme

Potek:

V goste povabimo prostovoljca, ki se je vrnil s prostovoljskega dela v tujini. Lahko z njim izpeljemo pogovor ali ga povabimo, da predstavi svojo izkušnjo.

V obeh primerih se vnaprej dogovorimo, o čem naj govori, sicer ne dosežemo namena. Seveda je dobrodošlo, da oriše svojo celotno izkušnjo. Če ga gostimo z namenom osvetljevanja konfliktov v njegovi izkušnji, in kako se je z njimi soočal, mu to povejmo vnaprej, da se lahko pripravi in govori o tistem, o čemer je pripravljen govoriti.

Če se odločimo za gostitev, načrtujemo čas tako, da je največ 2/3 časa namenjenega njegovi predstavitvi ali vodenemu pogovoru, vsaj 1/3 časa pa temu, da ga lahko udeleženci kaj vprašajo. Če je udeležencev več kot 15, se za ta del pogosto pokaže tudi potreba po moderiranju oz. skrbi, da pridejo do besede vsi, ki to želijo.

NAČRT ZA KRIZNE IN NEPREDVIDLJIVE SITUACIJE

Razlaga:

Dokler se nič ne zgodi, o kriznih in nepredvidljivih situacijah ne razmišljamo. Pravzaprav smo na mnoge že pripravljeni. Seveda ne moremo biti pripravljeni na vse situacije, nam pa razmislek o situacijah omogoči, da smo bolj opremljeni z informacijami, kaj lahko in kaj je smiselno storiti v nekaterih situacijah. Taka priprava omogoči, da v nepričakovani situaciji, ki je lahko ogrožajoča, hitreje in bolj učinkovito reagiramo, čeprav smo šokirani. Poleg tega vemo, kdo je za kaj odgovoren, kar je v nekaterih situacijah ključnega pomena za učinkovito reagiranje (da ne začnemo npr. ob prometni nesreči razpravljati, kdo je tisti, ki bo izbral, katero od petih mnenj je najboljšo).

Za pripravo kriznega načrta je odgovorna organizacija, prostovoljci pa lahko pri tem sodelujejo. Organizacija pripravi seznam morebitnih kriznih situacij, postopke reagiranja nanje in kontakte odgovornih oseb. Prostovoljci lahko odkrivajo možnosti za nepredvidljive situacije, kjer se pričakuje nam nepričakovan odziv, saj imajo lahko v gostiteljskih okoljih različen pogled nanje. (npr. poljubljanje para v nekaterih okoljih bo običajna situacija, v drugih pa situacija, ki bo zahtevala ukrepanje, ker okolje poljubljanja v javnosti ne sprejema). Organizacija in prostovoljci lahko skupaj izvedejo nekaj preventivnih ukrepov, ki bodo prispevali k manjši intenzivnosti posledic, če do kriznih ali nepredvidljivih situacij pride.

Cilji:

- Prostovoljci se zavedajo možnih kriznih in nepredvidljivih situacij.
- Prostovoljci spoznajo nekaj možnih načinov reakcij v teh situacijah in se zavedajo pomembnosti vloge kriznega načrta ter preventivnih ukrepov.
- Prostovoljci se seznanijo s potrebnimi reakcijami za nekaj primerov kriznih situacij, ki jih je v krizni načrt vključila organizacija.

Aktivnost 1

KAJ NAJ NAREDIM?

Cilji: So enaki ciljem prejšnjih dejavnosti.

Čas: 2 uri (če imamo časa manj, vzamemo manj primerov situacij, vseeno pa z vsakega področja vsaj eno)

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: pisala, listi, samolepilni listi, plakat

Priprave: kopije situacij, kopija kriznega načrta organizacije za vsakega prostovoljca

Potek:

- Vsak prostovoljec na samolepilni listek napiše vsaj dva morebitna problema, s katerima se bo morebiti soočil v času izvajanja projekta.
- Vsak prebere, kar je napisal, in to nalepi na plakat ali primeren prostor (tabla ipd.). Nič ne komentiramo.
- Skupino razdelimo na manjše skupine po 3–5 udeležencev. Vsaka skupina dobi napisane situacije. Poskrbimo, da so med skupine enakomerno porazdeljene situacije, ki se lahko dogajajo kadarkoli, in situacije, ki se lahko zgodijo v času izvajanja projekta. Nekaj primerov je spodaj. Če situacije navajamo sami iz lastnih izkušenj organizacij, je dobro, da so pokrita različna področja: čas priprave, čas izvedbe, zdravstveni problemi, smrt, psihološki problemi, psihična ter fizična zloraba, žrtev kriminala, kršenje pravil ali povzročitev kriminalnega dejanja, težave v skupini prostovoljcev, drugo (npr. težave z družino doma).

- V malih skupinah se udeleženci o situacijah pogovorijo in poiščejo možne rešitve – če je možno, jih lahko poiščejo več. Izberejo si eno izmed navedenih situacij in jo zaigrajo pred celotno skupino, ostale pa bodo predstavili samo besedno. Skupino spodbudimo, da se omeji na posamezne probleme, ne na informacije, ki jih nima.
- Vsaka skupina pri predstavitvi najprej zaigra prizor in možno rešitev. Sledi komentar ostalih. Potem predstavi še rešitve za ostale navedene probleme. Ostali lahko komentirajo. Da je bolj dinamično, lahko vsaka skupina predstavi po eno situacijo naenkrat.
- Na hitro pogledamo, koliko tistih situacij, ki so jih na začetku predvideli koordinatorji, smo hipotetično razrešili. Opozorimo, da do takih situacij prihaja redko, vendar je bolje, da smo nanje pripravljeni.
- Poskrbimo, da so prostovoljci seznanjeni z ukrepi, ki jih ima organizacija predvidene v kriznem načrtu.

Situacije, ki se lahko zgodijo v času priprav ali v času izvajanja prostovoljskega dela na projektu:

- Prostovoljec razrešuje probleme na način »tihe vode« (ne komunicira z ostalimi, je zadirčen, vse mu gre na živce itd.). Kdo naj kaj naredi (ostali prostovoljci, vodja projekta, vodja/koordinator prostovoljcev ipd.)?
- V skupini je nekdo, ki se obnaša destruktivno in neprestano vnaša razdor (nasprotuje in se pritožuje). Dnevne in tedenske refleksije so mu tudi odveč in stalno vnaša negativni duh v skupino. Kako ravnati?
- Vsak prostovoljec ima obveznosti pri izvajanju dejavnosti in do skupine so-prostovoljcev. Pojavi se »špricanje« obveznosti in dogovorov (npr. nekdo ne pripravi delavnice, ne pride na predstavitev projekta pred odhodom, ne poskrbi za hrano za odmor, brez vednosti vodje zapušča dejavnosti ipd.). Kako naj postopa vodja/koordinator?
- Skupini pade energija, volja do dela (ker npr. rezultati dela niso takoj vidni). Kaj bi storili kot prostovoljec, da bi se skupini »energija« povrnila? In kaj bi storil kot vodja?
- Prostovoljec pri izvajanju dejavnosti zelo izstopa in neprestano išče potrditev v okolici (»egotrip«). Z iskanjem pozornosti omejuje delo in osebno integriteto ostalih prostovoljcev. Kaj storiti?
- V skupini se pojavi opravljanje. Ob skupnih evalvacijah si prostovoljci niso sposobni pogledati v oči in povedati resnice o tem, kaj se dogaja v skupini. Kako bi pristopil vodja?

Situacije, ki se lahko zgodijo v času izvajanja prostovoljskega dela na projektu:

- Na potovanju z letalom pride do spremembe letov in celotna ekipa mora čakati nekaj ur na letališču v Istanbulu/New Delhiju itd. Vsakdo se znajde po svoje in s skupino premaguje dolge ure čakanja: nekateri si krajšajo čas z masiranjem drugega na javnem mestu (prostovoljka sedi na kolenih enega prostovoljca, ta jo masira po celem telesu). Kako reagirati?
- Kot skupina imamo pripravljen okvirni program dela na projektu z otroki, vendar se stvari odvijajo počasneje, kot si mi predstavljamo, to je pa je očitno ustaljen način dela gostiteljev. Kaj storiti?
- Nekomu iz skupine so ukradli dokumente. Kaj storiti?
- Kaj bi storili, če nekoga v skupini zagrabi domotožje?
- Starši nekoga nagovarjajo, naj se vrne domov.
- Doma ima fanta/dekle in ga/jo stalno pogreša.
- Kaj storiti v situaciji, ko prostovoljec sredi projekta dobi od doma sporočilo, da je nekdo od bližnjih hudo zbolel oz. umrl?
- Včasih se pri posameznih prostovoljcih že takoj ob prihodu pokaže tendenca, da bi vse spremenili, čeprav so tam le gostje. Ker pri svojem delu ne vidijo takojšnjih rezultatov, obupujejo in vlečejo v obup še ostale udeležence. Kakšen bi bil pristop vodje? In ostalih prostovoljcev?

- V skupini nekdo zboli oz. zboli cela skupina (vsi dobijo vročino, prebavne motnje in bruhanje). Kaj stori vodja/koordinator? Kaj, če je med bolnimi tudi vodja?
- Prostovoljec se neprimerno oblači (prostovoljka ima globoko odprt dekolte, prostovoljec pride v raztrgani majici) in s svojim načinom vznemirja gostitelje in skupino. Kaj naj stori vodja/koordinator? In ostali prostovoljci?
- Program za projekt prostovoljcev je skrbno pripravljen, vendar ko prostovoljci prispejo, tam razsaja prašičja gripa. Zaradi tega so šole zaprte in otroci morajo ostati doma, kar pomeni, da se predvidenega programa ne bo dalo izvesti. Storilnostno naravnani prostovoljci so pošteno neučakani. Kaj storiti?
- V prostem času na projektu je skupina prostovoljcev šla v mesto. Na poti se avtobusu pripeti nesreča. Vodja dobi klic enega udeleženca, ki niti ne ve, kje so. Kaj storiti?
- Eden od prostovoljcev začne besedno nadlegovati mladoletno domačinko, vedno na samem. Hkrati ji grozi, da bo imela posledice, če bo komu povedala. Kako ravnati, da ne bo do tega prihajalo oz. bodo prostovoljci pripravljeni na take situacije? Kaj narediti, ko za to izvemo v času trajanja projekta?
- Hrana na projektu je zelo enolična (riž trikrat na dan na tri načine). Prostovoljci se pritožujejo nad hrano. Kaj storiti?
- Zaradi prezaposlenosti gostitelja ali zaradi slabih komunikacijskih zvez koordinator prostovoljcev in gostitelj ne uspeta poiskati skupnega imenovalca o delu na projektu. Prostovoljci se doma npr. pripravljajo na izvedbo počitniških dejavnosti v obliki delavnic, ko pa pridejo na projekt, se izkaže, da izvedba delavnic ne bo možna oz. so pričakovanja gostitelja čisto drugačna. Kaj storiti? Kako pristopiti do prostovoljcev in kako do gostitelja?

Vir: Prirejeno po pripravah programa Pota, ki ga izvaja MIC.

MOTIVACIJA

PROSTOVOLJCEV, PRIČAKOVANJA, STRAHOVI

Razlaga:

Motive je pomembno ozavestiti in na njih delati, da so usklajeni z vrednotami organizacij. Motivacija prostovoljcev je namreč ključen dejavnik za oblikovanja pričakovanj prostovoljcev in posledično za navdušenje ali razočaranja tako prostovoljca kot pošiljajoče in gostiteljske organizacije in uporabnikov.

Motivacija je tudi eden od dejavnikov, po katerem presojava, ali je prostovoljec primeren za prostovoljsko delo, ki si ga je izbral. Če bi nekdo na primer želel oditi kot prostovoljec v neko državo z namenom, da ljudi reši revščine, to ni primeren motiv, ker postavlja uporabnike v nemočen položaj. Pričakovanje je nerealno, ne glede na to, koliko časa bo ostal v gostiteljski državi. Tak motiv ne pomeni, da prostovoljec ne more sodelovati, saj motiv lahko preoblikuje, če je seveda odprt za učenje in spremembe.

Večja nevarnost bi bila, če bi bil posameznikov glavni motiv povezan zgolj z njim samim (npr. želja po potovanju v neko državo) in si ne bi želel sodelovati kot prostovoljec. V tem primeru je bolje, da si poišče drug način za pot v zeleno državo, saj ne bo pripravljen sodelovati pri prostovoljskem delu v taki meri, kot bosta organizaciji pričakovali. Prostovoljsko delo je namenjeno sebi in drugim, tako da mora biti med motivi vsaj eden povezan s pripravljenostjo nekaj dati drugim. Motivacija je večinoma kombinacija obojega – želje po učenju novega ali osebne rasti (dobiti nekaj zase) ter želja po podpori drugim (nekaj dati drugim). Dobro je tudi, da imajo prostovoljci več motivov, saj jim to omogoča, da niso hitro razočarani, če se en motiv ne uresniči.

Pomembno je ozavestiti tudi strahove, da lahko poiščejo možne informacije in oporo, da ugotovijo, kateri so realni in katerih se lahko osvobodijo, da jih ne hromijo. Vprašanj »zakaj« se poskušamo izogibati, ker prinašajo družbeno pričakovane odgovore, kar pa predstavlja le majhen del realne motivacije in pričakovanj.

Cilji:

- Prostovoljci razmislijo o lastnih motivih, pričakovanjih in strahovih.
- Prostovoljci spoznajo nekaj dejavnikov motivacije in njeno dinamiko.
- Prostovoljci se zavedajo, koliko so pričakovanja realna in kako vplivajo na naše delovanje.
- Prostovoljci povežejo strahove z realnostjo, imajo ideje, s čim si lahko pomagajo, kje najdejo oporo.

Aktivnost 1

KAJ ME ŽENE NA POT?

Cilji: So enaki ciljem prejšnjih dejavnosti.

Čas: 120 min

Velikost skupine: do 25

Potrebni materiali: vsaj 6 velikih listov/plakatov, post-it listki, lahko različnih barv, pisala, manjši listi, fotogovorica (ali druge slike, naj jih bo vsaj še enkrat toliko, kot je udeležencev)

Priprave: slike razporedimo na površino, kjer bodo udeleženci lahko šli okoli nje (na mize, tla ipd.). Če ni dovolj prostora, to naredimo tik pred tem, ko jih bomo uporabili.

Potek:

Delavnica je sestavljena iz treh delov, ki jih lahko kombiniramo poljubno.

a) Pričakovanja

- Udeležence povabimo, da razmislijo o tem, kako si predstavljajo stvari, ki jih vprašamo. V ozadju imamo glasbo, če želimo, vendar naj bo primerna za poglobljen razmislek.
- Vsak zase piše odgovore na vprašanja. Pri vsakem vprašanju malo počakamo, da lahko udeleženci razmislijo.
 - Kako si predstavljaš ljudi, s katerimi boš sodeloval (tukaj v Sloveniji, skupino prostovoljcev, gostitelje)? Kdo so ti ljudje? Koliko so stari? Kako se razumete med seboj?
 - Kako potekajo priprave na prostovoljsko delo?
 - Kako zgleda kraj, kamor pridete? Kakšen je sprejem? Kako poteka sodelovanje z gostitelji? Kako poteka delo? Kaj vas navdušuje? Kaj ne deluje?
 - Kako poteka poslavljanje?
 - Zdaj si doma. Kako poteka evalvacija? Kako poteka širjenje izkušenj, spoznanj?
 - Kakšni so občutki?
- Ko končamo, jih povabimo k slikam, ki smo jih dali na mizo/tla. Vsak si izbere sliko, ki najbolje ponazarja zgornje odgovore.
- Udeleženci gredo v pare. Eden je novinar, ki dela intervju z drugim. Intervju poteka, ko so se že vrnili domov s prostovoljskega dela. Novinar povabi gosta, da mu obrazloži izbor slike in pove, kako je izkušnja potekala. Potem vlogi zamenjata.
- Zberemo se vsi skupaj in novinarji poročajo, kaj so izvedeli.

b) Motivacija

- Vsak razmišlja zase in odgovore napiše na post-it listke.
- Postavimo vprašanja in pustimo nekaj časa, da lahko vsi napišejo odgovore. Ko postavimo vprašanje, napišemo ključno besedo (pri meni, v ožjem krogu ...) na enega od listov in ga damo na sredino/tablo, da pomagamo vizualnim zaznavnim tipom. Udeleženci post-it listke nalepijo na ustrezen list, sproti po vsakem vprašanju.
 - Kaj se bo v tem letu, ko bom prostovoljec/prostovoljka, spremenilo pri meni? Vsako stvar napišeš na svoj listek.
 - Kaj se bo spremenilo v tem letu zaradi našega prostovoljskega dela v mojem ožjem krogu (družina, prijatelji, sošolci, sodelavci ...)?
 - Kaj se bo spremenilo v tem letu zaradi našega prostovoljskega dela v skupini prostovoljcev, s katerimi bomo sodelovali?
 - Kaj se bo spremenilo v tem letu zaradi našega prostovoljskega dela pri gostiteljih?
 - Kaj se bo spremenilo v tem letu zaradi našega prostovoljskega dela v svetu?
- Preberemo motive in se pogovarjamo. Kateri motivi so primerni? Vsak motiv je v kontekstu in je lahko v redu, če je vsaj eden od motivov povezan s pomočjo drugim, okolju. Kako poteka dinamika motivacije? Se spreminja? Drug drugemu lahko pomagamo pri tem – realno je, da nismo ves čas enako motivirani.
- Lahko se pogovorimo še o tem, katere vrednote nas ženejo na prostovoljsko delo. Tudi te so del motivacije. Nas te vrednote podpirajo, zavirajo, nam pomagajo razumeti realnost, nas zavajajo? Lahko ugotovimo, da najdemo vse to pri isti vrednoti.

c) Strahovi (Ta del izvedemo vedno malo pozneje v programu, ne na začetku, da se že ustvari nekaj zaupanja in so udeleženci pripravljeni deliti svoje strahove.)

- Vsak si na list piše odgovore na naslednja vprašanja:
 - Česa me je v okviru mojega prostovoljstva v tujini strah pri sebi?
 - Česa me je strah v skupini sodelavcev, prostovoljcev?

- Česa me je strah v času izvedbe?
- Česa me je strah po povratku?
- Povabimo udeležence, da povejo strahove.
- Pogovorimo se o realnosti teh strahov. S čim si lahko pomagamo, če nas je strah, ali da bi nas bilo manj strah? Kje si lahko poiščemo podporo? To lahko pišemo tudi na plakat/tablo.

Možna izvedba:

Vse zgoraj navedeno lahko pišemo na manjše liste, ki jih lepimo na risbo, npr. na ladjo (pričakovanja so trup ladje, motivacija jadra, strah oblaki in valovi na morju), na goro (pričakovanja so razgled, motivacija so oprema – čevlji, nahrbtnih itd., strahovi so velike skale, jame, oblaki), na vas (pričakovanja so hiše, motivacija so ceste, strahovi so ograje) ali kaj podobnega. Risba prinaša simbolno govorico, ki lahko koga nagovori še na drugačen način.

Razlaga:

Da odgovarjamo na potrebe skupnosti, je potrebno sodelovanje z gostitelji, pri čemer so prostovoljci sodelavci, ne vodje. Dobro se je zavedati, da prostovoljci kmalu odidejo, ljudje pa bodo tam živeli še naprej. Zato je vedno potreben razmislek, kako lahko delamo čim bolj trajnostno.

Cilji:

- Prostovoljci reflektirajo nekaj pristopov za kakovostno sodelovanje z gostitelji, pri čemer pristopi temeljijo na spoštovanju.
- Prostovoljci reflektirajo lastno pozicijo z vidika moči in pomoči.

Aktivnost 1**POMOČ – MIT ALI RESNICA?**

Cilji: Udeleženci se soočijo z miti o pomoči in nekaterimi pristopi, ki onemogočajo resnično sodelovanje vseh (usmiljenje, hvaležnost, prepoznavanje potreb, razviti pomagajo nerazvitim, po-moč = dajati moč).

- Udeleženci prepoznajo drže, ki so konstruktivne v sodelovanju z gostitelji.
- Udeleženci spoznajo osnovne življenjske pozicije in jih povežejo s svojim prostovoljskim delom.

Čas: 50 min

Velikost skupine: do 30

Potrebni materiali: natisnjene izjave

Priprave: pripravimo liste z izjavami. Listov mora biti dovolj za vse udeležence, poskrbimo, da je vseh izjav približno enako. Vsaka izjava naj bo natisnjena v svoji barvi ali na barvnem listu, tako da se že navzven ločijo, preden jih udeleženci berejo. Primeri izjav:

- Kadar komu pomagam, mora biti ta oseba hvaležna.
- Učinke moje pomoči je precej lahko videti.
- Ljudem lahko pomagamo, če vemo, kaj rabijo, ni pa potrebno, da tudi oni vedo, kaj rabijo.
- Ubogi ljudje po kriznem dogodku, ki se jim je zgodil – moramo jim pomagati!
- Razvite države imajo dolžnost, da pomagajo nerazvitim in jih pripeljejo na isto pot razvoja, po kateri hodimo mi.

Potek:

Vsak udeleženec izbere eno izjavo. Povabimo jih na sprehod po prostoru. Damo jim navodila:

- Sprehodi se po prostoru in si poišči partnerja/partnerko, katerega/katere listek je različne barve (ali je natisnjen v različni barvi). Vprašaj jo/ga, kaj misli o izjavi, ki jo imaš napisano in izmenjajta mnenji. Ko izmenjata mnenji še o izjavi eden drugega, zamenjata listke in poiščeta novega partnerja/partnerko.
 - Pogovor traja od 5 do 10 minut, odvisno od števila udeležencev. Povabimo jih, da si mnenja izmenjajo, še vedno pa naj poskrbijo, da bodo govorili z različnimi ljudmi o različnih izjavah. Tudi če se o neki izjavi pogovarjajo večkrat, se pogovarjajo z različnimi osebami, ki imajo različna mnenja.
 - Ko vidimo, da se je večina že pogovorila o vseh izjavah, jih povabimo nazaj v krog.
 - Povabimo jih, da izrazijo svoje dvome o izjavah, nestrinjanja, odprta vprašanja.

- V pogovoru poskusimo osvetliti vse mite in prisotne spodbuditi v iskanje konstruktivnih drž in pristopov. Poskrbimo, da se pogovorimo o vseh izjavah.
- Razložimo koncept osnovnih življenjskih pozicij (Jaz sem OK, ti si OK po E. Berneju) in v pogovoru z udeleženci določimo, katera je najprimernejša za sodelovanje gostiteljev in prostovoljcev.

Aktivnost 2

PREKRIŽAN ALI NARAVNOST?

Cilji:

- Udeleženci raziskujejo, kako je občutek, da si sposoben, odvisen od transparentnosti in izmenjave v skupnosti.
- Udeleženci izkusijo situacijo, kjer je participacija izziv.
- Udeleženci spoznajo nekaj temeljev participacije.

Čas: 60 min

Velikost skupine: do 20

Potrebni materiali: 2 svinčnika ali 2 flomastra ali 2 palčki vsaj 15 cm dolgi ali 2 kosa pribora ali kaj podobnega, plakat, papir, pisala

Priprave: prostor za vse udeležence v krogu, enemu udeležencu povemo, kakšno je pravilo igre, usede pa se približno nasproti nas, tako da lahko tudi on komentira, kdo prav dela in kdo ne

Potek:

Usedemo se v krog. Povemo, da bomo pravilo povedali samo enkrat.

- Udeležence spodbudimo, naj bodo pozorni na to, kako se počutijo med igro.
- Povemo navodila, kako si bomo podajali svinčnika. Sosedu lahko podamo svinčnika tako, da ju prekrizamo ali postavimo vzporedno. Ko jih podajamo, povemo, ali jih podajamo „prekrižane“ ali „naravnost“. Povemo, ali so to naredili prav ali ne. Ne razlagamo ničesar drugega, tudi če udeleženci sprašujejo.
- Mi sami začnemo podajati svinčnike. Skrivnost je, da rečemo „prekrižano“ ali „naravnost“ ne glede na to, kako damo naprej svinčnike, ampak glede na to, kako imamo noge, kadar podajamo – prekrizane ali ne. Ne glede na to, v kakšnem položaju sta svinčnika, je odgovor pravilen samo, če ustreza položaju nog.
- Po kakih 10 minutah ustavimo igro. V tem času udeleženci že izkusijo različne občutke.
- Vprašamo tiste, ki še niso odkrili pravila, kako se počutijo. Napišemo njihove odgovore. Enako vprašamo tiste, ki so odkrili pravilo, in napišemo tudi njihove odgovore.
- Udeležence povabimo, da razložijo pravilo tistim, ki ga še ne vedo.
- Udeležence, ki so odkrili pravilo, vprašamo, kako to, da niso povedali pravila tudi ostalim – večinoma ga namreč ne povedo.
- Povabimo udeležence k razmisleku, kakšno povezavo vidijo med njihovo izkušnjo med igro in med participacijo. Katerih vidikov participacije smo se med igro dotaknili?
- Udeležence razdelimo v manjše skupine (3–5 udeležencev na skupino). Vsaka skupina se pogovori o enem od sklopov vprašanj:

Sklop 1:

Kadar nimam moči, se počutim ...

Do tistih, ki mi odvzamejo moč, čutim ...

Primeri tega so ...

Ne moremo sodelovati, kadar ...

Sklop 2:

Kadar imam moč, se počutim ...

Do tistih, ki mi dajo moč, čutim ...

Primeri tega so ...

Lahko sodelujem, kadar ...

- Če je bilo skupin več, povabimo skupine, ki so se pogovarjale o vprašanih iz sklopa 1, da se usedejo skupaj in si podelijo ideje in jih zapišejo na plakat. Enako velja za skupine, ki so se pogovarjale o vprašanih iz sklopa 2.
- Skupine predstavijo rezultate.
- Skupaj se pogovarjamo o prednostih sodelovanja (participacije) in slabih straneh nesodelovanja – temo navežemo na njihovo situacijo v času, ko bodo prostovoljci in bodo sodelovali z lokalno skupnostjo. Vključimo lahko tudi temo o vlogi širjenja informacij, pravilih, ki dopuščajo sodelovanje itd.

Vir: Prirejeno po Žaneta Goździk-Ormel (2008).

Aktivnost 3

SODELOVANJE ZARES

Cilji:

- Udeleženci razumejo kompleksnost različnih dimenzij participacije/sodelovanja.
- Udeleženci ocenijo stopnjo moči, ki jo omogočajo različne oblike sodelovanja.
- Udeleženci primerjajo različne oblike sodelovanja.

Čas: 60 min

Velikost skupine: ni omejeno

Potrebni materiali: plakati, flomastri za vsako skupino

Priprave: izroček „Prirejen model jasnosti participacije“ za vsakega udeleženca

Potek:

- Udeležence povabimo, da si predstavljajo situacijo/projekt na terenu, kjer bodo sodelovali z gostitelji. Če so vsi udeleženci novi, jim lahko priskrbimo nekaj opisov projektov, je pa bolje, če si to lahko zamislijo sami, ker bodo razmišljali bolj realno, ne idealistično. Če je kdo vpleten v kak projekt (mladinski, prostovoljski, nevladni) v svoji državi, si lahko zamisli tudi tega.
- V manjših skupinah (do 4 udeleženci v vsaki skupini) ocenijo stopnjo moči, ki jo imajo v tej situaciji gostitelji in prostovoljci. Lahko bi ocenjevali tudi stopnjo moči gostiteljev in pošiljajoče organizacije. Če si zamislijo kak drug projekt, ocenjujejo stopnjo moči mladih in odraslih.
- Udeležence povabimo, da podelijo rezultate dela v skupini.
- Odpremo prostor za vprašanja, komentarje.
- Odpremo pogovor na temo, kako odnosi moči znotraj projekta vplivajo na participacijo/sodelovanje gostiteljev/prostovoljcev?
- Ob koncu se pogovorimo še o nekaj vprašanih:
 - Ste presenečeni nad rezultati ocenjevanja? Kako to?
 - Ste se naučili kaj novega o svojih bodočih projektih? Kaj?
 - Kaj se vam zdi, da je potrebno, da bi dosegli „ideal“, kjer bi vsi akterji imeli enakovredno moč?

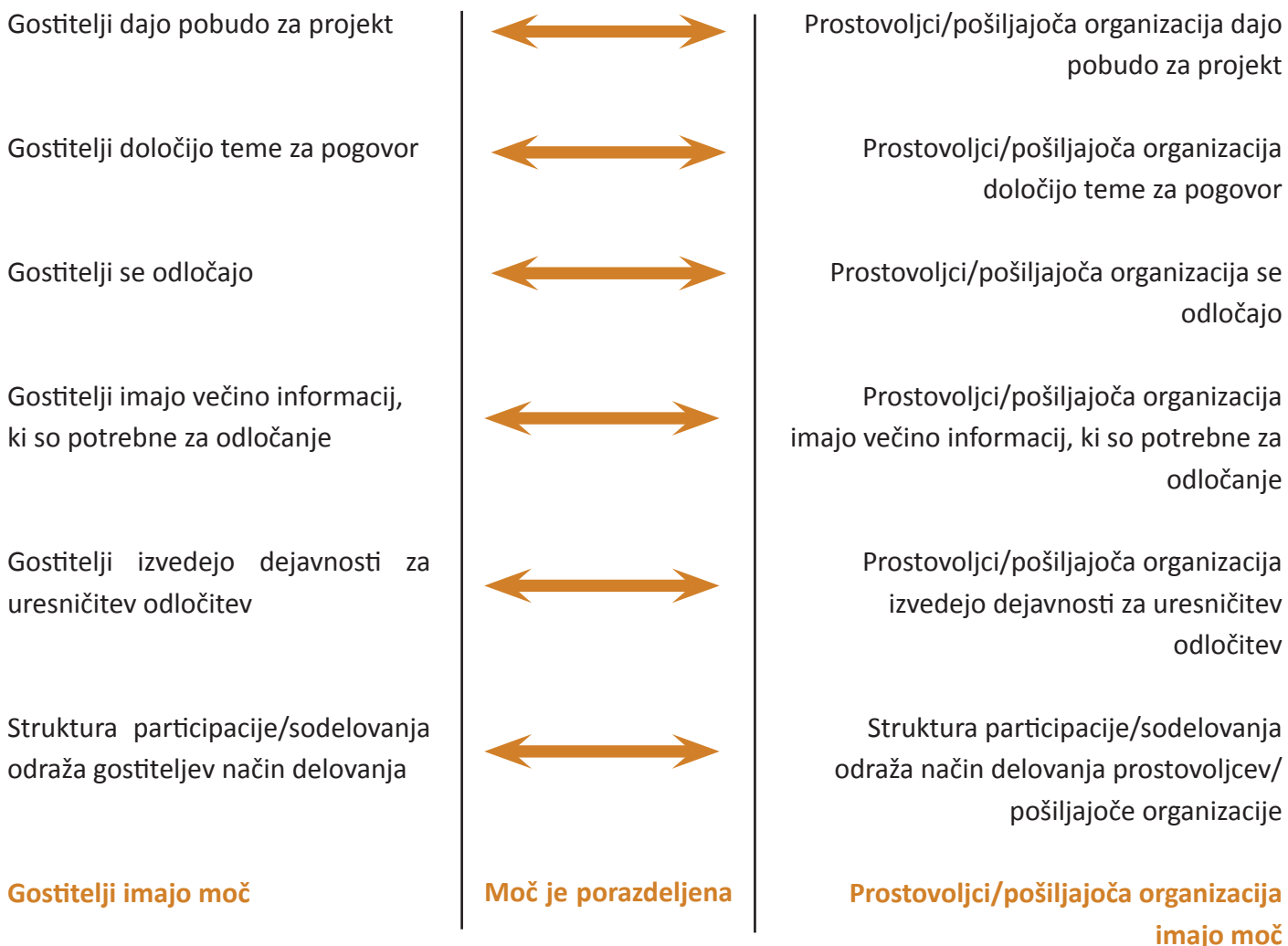
Dobro je, če nekje ob koncu pogovora povemo, da so lokalne prakse, kamor odhajajo, zelo različne. V nekaterih okoljih imajo lokalne avtoritete ali avtoritete nasploh največjo besedo, zato moramo biti previdni, ko poskušamo delovati po načelih, ki jih prinesemo s seboj.

Če ne delajo na tak način, kot si mi zamislimo, še ne pomeni, da slabo delajo. Spet drugje imajo nekatere nevladne organizacije, ki prihajajo iz zahodnoevropske kulture, tako veliko moč, da prezrejo lokalne ljudi.

Izroček

Prerejen model jasnosti participacije po: Clare Lardner, Clarity company

www.clarity-scotland.pwp.blueyonder.co.uk

Vir: Prerejeno po Žaneta Goździk-Ormel (2008). „Have your say“, *Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local or Regional Life*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

ŽIVLJENJE

V MEDKULTURNEM OKOLJU

Razlaga:

Tema je nadaljevanje teme o medkulturnem učenju. Usmerjena je v razumevanje procesa srečevanja z ljudmi različnih kultur in z njihovo kulturo. Življenje v kulturnem okolju, ki nam je novo, je velik izziv, saj se srečamo z za nas novo razlago sveta – kako se obnašati, pogovarjati, kako graditi odnose ipd. Proces spoznavanja poteka zelo dolgo – antropologi pravijo, da za začetno razumevanje kulture potrebuješ vsaj eno leto. Vse gledamo z očmi okolja, iz katerega prihajamo in v katerem smo pridobili vse odgovore, kako živeti, kar nas pri razumevanju zaustavlja. Lahko pa krepimo medkulturno kompetenco posameznika in njegovo samozavest, da bo lažje in hitreje vstopal v novo okolje. Za spoznavanje novih odgovorov je potrebno najti svoje dosedanje odgovore, predpostavke, ki so globoko v podzavesti, in jih prevetriti, preveriti, če se z njimi še vedno strinjamo ali jih bomo prilagodili. Ta proces poteka predvsem nezavedno, na zunaj pa se kaže v konfliktih, težkem počutju, dvomih, nestrinjanjih, zavračanju, racionaliziranju, strahovih ipd. Ko uspemo odgovore prilagajati okolju in razumeti, kateri odgovor je primeren za katero okolje, doživimo olajšanje in uspemo bolje delovati. Prostovoljci kulture ne preučujejo, jo le mimogrede spoznavajo, zato ne moremo pričakovati, da bodo kulturo hitro razumeli. Tudi sami prostovoljci si pogosto predstavljajo, da bodo v dveh tednih že vse razumeli. Pripraviti jih je potrebno na potrpežljivost s samimi seboj in na razumevanje, da je proces dolgotrajen in boleč. Proces se lahko deloma olajša, da bo bolj gladko tekel, ne da pa se ga preprečiti. To bi bilo tudi škoda, ker je to hkrati enkratna priložnost za učenje. Ker vsi potrebujemo občutek varnosti, tudi ne moremo pričakovati, da bodo vsi prostovoljci z veliko lahkoto raziskovali kulturo in poskušali ne gledati z očali svoje kulture. Tudi ni potrebno, da svoje odgovore o življenju zamenjajo, zaradi lažjega in boljšega sodelovanja pa je potrebno, da odgovore gostiteljske kulture poskušajo razumeti. Seveda pa kultura ni edini del identitete ljudi, zato ne smemo vse razloge za konflikte pripisati kulturi.

Ker ni univerzalnih odgovorov, kako ravnati v situacijah, je ta delavnica usmerjena v raziskovanje drž in pristopov, ki nas najbolj odprejo za razumevanje. Temelji pa na prepričanju, da so si vse kulture enakovredne in ni boljših ali slabših. Čeprav simulacijske igre delujejo kot krasna priprava, jih priporočamo samo v primeru, da imamo vsaj toliko časa za refleksijo, kot poteka igra, ali še dlje. Če ne naredimo dovolj globoke refleksije, se lahko zgodi, da bomo namesto odprtosti in spoštovanja različnosti utrjevali stereotipe o »čudnosti« in manjvrednosti različnih kultur.

Koncepti v ozadju:

Lahko se potrudimo „hoditi v čevljih drugega“. Smo prej sezuli svoje čevlje? Težko je sezuti lastne čevlje, ko poskušamo vstopiti v razlage sveta različnih ljudi (si obuti njihove čevlje) na njihov način, ne da bi pri tem pozabili na razlago sveta, iz katerega izhajamo (si sezuti svoje čevlje). Težko je sezuti lastne čevlje, ker težko pozabimo svoje izkušnje, jezik, koncepte, hkrati pa ne poznamo izkušenj, jezika, konceptov drugih ljudi točno tako kot jih oni. Pomembno pa je razumeti, da bodo različni ljudje imeli različne čevlje in bodo prihajali z različnimi izkušnjami, jeziki in koncepti. Gledati čevlje drugih ljudi, tudi če ne moremo hoditi v njih, nas lahko opomni, da so kulture vezane na kontekst, v katerem so – tako kot od nekod prihajajo čevlji. Ko sodelujemo z različnimi čevlji, ki jih sicer težko obujemo, nam to vseeno lahko pomaga razumeti, od kje prihajajo naši lastni čevlji in kam nas vodijo. Tako lahko tudi prevetrimo, ali smo zadovoljni s potmi, po katerih hodimo.

(Po Andreotti 2011: 224.)

Cilji:

- Prostovoljci raziskujejo možne drže v različnih kulturah in začitijo pomembnost drže odprtosti v gostiteljskem okolju, ki poskuša razumeti, kaj se dogaja.
- Prostovoljci spoznajo proces srečanja s kulturo, možnosti v procesu kulturnega šoka, vplive teh procesov na lastno življenje in pomen potrpežljivosti s seboj v tem procesu (poglobljeno pride v upoštevanje predvsem za prostovoljce, ki bodo delali dlje kot 3 mesece).
- Prostovoljci spoznajo nekaj načinov, kako najti oporo v obdobjih težav.
- Prostovoljci začitijo, kako nas lahko obogati srečanje ljudi različnih kultur z učenjem drug od drugega.

Aktivnost 1

MOJ STOL JE TAK

Cilji:

- Udeleženci izkusijo raznolikost naših pogledov tudi tam, kjer te raznolikosti ne pričakujemo.
- Udeleženci razmislijo o lastni situaciji v novem okolju in možnih zapletih.

Čas: 20–30 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: list za vsak par, flomastri

Priprave: /

Potek:

- Zaprite oči in si predstavljajte stol. Obdržite sliko in nikomur ne povejte, kakšna je.
- Skupino razdelimo v pare. Biti morajo v tišini. Par prime svinčnik vsak z eno roko in poskusi narisati sliko stola, ki jo je imel.
- Slike postavimo v sredino, da vsi vidimo, kaj je nastalo.
- Pogovor: Kako je šlo? Kako ste se zmenili, kateri stol bosta narisala? Kako sta si razdelila vloge – kdo je vodil, sledil itd.? Če je skupina do 20 ljudi, je smiselno dati besedo vsakemu paru. Če je skupina večja, se lahko odločimo, da povprašamo zgolj nekaj parov oz. jih povabimo, da izkušnjo deli tisti, ki to želi. Če vseeno želimo, da vsi spregovorijo, jih razdelimo v manjše skupine in jim povemo, o čem naj se pogovarjajo, in jih potem povabimo, da predstavijo povzetek pogovora pred celo skupino.
- Razložimo, da se bodo kot prostovoljci znašli v podobnih situacijah – poskušali bodo delati skupaj, pa ne bodo govorili istega jezika, mislili bodo, da govorijo o istem, pa ne bodo. Dobro je vzeti za predpostavko, da si bodo vsi prizadevali narediti nekaj konstruktivnega – včasih si napačno predstavljamo, da drugi ne želi sodelovati, v resnici pa samo ne razume, kaj mi delamo ali želimo povedati.

Aktivnost 2

KAJ BI NAREDIL?

Cilji:

- Udeleženci raziščejo primerne drže zase v medkulturnem okolju.
- Udeleženci se zavedajo pomembnosti iskanja odgovorov izven ustaljenih okvirov.

Čas: 45–60 min

Velikost skupine: ni omejitve

Potrebni materiali: manjši plakati, flomastri

Priprave: pripravimo primere situacij

Potek:

- Udeležence razdelimo v manjše skupine, v vsaki naj bo 3 do 5 udeležencev. Vsak skupina si izbere liste s primeri situacij.

- Skupina išče odgovor, kaj bi naredili v situaciji, ki so jo dobili. Ob tem se tudi pogovorijo, zakaj bi tako naredili – iz česa naj izhajajo pri odločitvi? Povabimo jih, da odgovore zapišejo.
- Skupine predstavijo svoje ugotovitve. Povabimo tudi druge, da še kaj dodajo, vprašajo. Pri vsakem primeru spodbudimo k razmisleku, kako lahko iste situacije zahtevajo različne odzive v različnih krajih.
- Pogovorimo se še o primernosti drž, razlogov. Poudarimo pomembnost priprav in drž odprtosti.
- Udeležence povabimo, da povežejo 9 pik s štirimi ravnimi potezami, ki so med seboj povezane, skozi vsako piko pa gredo lahko samo enkrat. Pike lahko narišemo na papir.
- Povabimo tistega, ki najde rešitev, da jo predstavi skupini. Razlaga – rešitev je možna, če greš ven iz okvirov. Če greš ven iz okvirov, najdeš nove odgovore, nove pristope in lažje slišiš, kaj ti govorijo ljudje.

9 pik za povezavo:

. . .
 . . .
 . . .

Nekaj primerov situacij:

- Po celodnevem delu ste prepoteni in umazani. Kaj naredite? (Kaj naredite, če je to v Braziliji, na Madagaskarju, v Kirgiziji?)
- Vroče je. Kako se oblečete za obiske družin, kako se oblečete za na ulico?
- Otroci na ulici prosijo za denar. Kaj naredite?
- Potrebno je prestaviti kup prtljage. Kaj naredite?
- Družina, s katero ste sodelovali, te povabi na večerjo. Kaj narediš? Greš? Če greš, ali tam ješ, piješ? Kaj narediš, če si vegetarijanec, meso pa je za njih najbolj cenjena hrana? Ob koncu te povabijo, da piješ z njimi iz posode, iz katere vsi naenkrat pijejo po slamicah. Kaj narediš?
- Kot prostovoljci ste povabljeni na obred sprejema obiskovalcev v hišo lokalne skupnosti. Pri tem obredu ženske ne smejo govoriti ali sedeti v prvih vrstah. Kaj narediš?
- Si mnenja, da je potrebno jesti tako, kot jejo gostitelji. Že cel teden imaš prebavne motnje, ker se trudiš jesti in piti tako kot oni. Kaj narediš?
- Domačini, ki jih poznaš, te prosijo za denar, da bi njihovi otroci lahko šli v šolo. Kaj narediš?
- V kraju se začnejo širiti negativne govorice o tvoji romantični zvezi z domačinom/domačinko iz soseske. Kaj narediš? (Ko prostovoljci povedo rešitev, lahko dobijo dodatek: Gostitelji so mnenja, da je najbolje, da se najprej opravičiš lokalnim avtoritetam. – To je resničen primer z enega od usposabljanj, ki so ga povedali prostovoljci iz 3 afriških držav, in njim se je to zdel najprimernejši prvi korak.)
- Iz zanesljivih virov izveš, da je koordinator prostovoljcev iz lokalne organizacije nezadovoljen z delom vas, prostovoljcev. Kaj naredite?
- Kako bi se odzval, ko te domačini pozdravijo z objemom in poljubom? Kako pa, če te ob pozdravu ne gledajo v oči?
- Domačini vas povabijo k pitju piva ali žvečenju koke (posebni obredi, pije se iz ene steklenice in enega kozarca, nekaj daš tudi mami zemlji, pri žvečenju koke vsak izbere 3 najlepše liste, ki jih podari vsakomur v krogu). Kaj naredite?
- V mestu se nekateri ljudje umivajo na ulici. Kako naredite?

Vir: Vsi primeri so vzeti iz resničnih izkušenj prostovoljcev – med njimi jih je nekaj iz programa Pota, ki ga izvaja MIC, in EVHAC pilotnega projekta v koordinaciji NVO France Volontaires (2012–2013) ter različnih posameznikov.

KULTURNI ŠOK**Cilji:**

- Udeleženci spoznajo proces srečevanja z novo kulturo in kako to lahko vpliva na njih.
- Udeleženci spoznajo nekaj načinov, kako najti oporo v obdobjih težav.

Čas: 30 min**Velikost skupine:** ni omejitve**Potrebni materiali:** /

Priprave: narisana obraza za dobro in slabo počutje, napisa „začetek projekta“ in „konec projekta“, napisane različne faze v procesu srečevanja z novo kulturo (kulturnega šoka) – medeni tedni 1, medeni tedni 2, razočaranje 1, razočaranje 2, kriza 1, kriza 2, prilagajanje 1, prilagajanje 2, sprejemanje 1, sprejemanje 2, stopitev s kulturo, sovražnost (Imena teh faz so iz različnih teorij o kulturnem šoku, ker je proces kompleksen, ne zagovarjamo samo enega pristopa.)

Potek:

- Skupini razdelimo liste faz. V skupinah po 2 ali 3 lahko razmišljajo o eni fazi. Če je malo ljudi, lahko število razdeljenih listov zmanjšamo – navsezadnje niso najbolj pomembna imena, ampak razumevanje procesa.
- Na tla postavimo lista, ki označujeta začetek in konec projekta ter obraza za dobro in slabo počutje, tako kot kaže spodnja skica.

Obraz za dobro počutje			
	Začetek		Konec
Obraz za slabo počutje			

- Udeležence povabimo, da premislijo, kam bi postavili ime faze, in jo tja tudi postavimo. Povabimo jih, da razložijo, zakaj so jih postavili na tisto mesto. Če želijo, lahko posamezne liste tudi predstavijo, ko se začnemo o njih pogovarjati.
- Predstavimo še kakšen možen pogled na potek procesa. Pomembno je, da izpostavimo več možnih načinov poteka in poskusimo dati primere. Udeležencem največ koristi, da razumejo, da so njihova čustva v procesu v redu, da se bodo lahko odzvali na presenetljive načine in kaj lahko naredijo, da jim bo lažje. Ta proces jim bo tudi omogočal, da se naučijo marsikaj o sebi in pogledu na življenje. Vsekakor pa se globlji proces začne čez nekaj mesecev, zato tistim, ki bodo prostovoljci krajši čas, lahko proces razložimo na hitro.
- Udeležence povabimo k razmisleku, kaj bi lahko naredili, da bi si olajšali trenutke – ne zato, da se jim ne bi zgodili, saj imajo ti trenutki največji potencial za učenje, ampak zato, da bi naredili konstruktivne korake in ne zbežali pred tem dogajanjem.

Aktivnost 4**NASVETI IN TRIKI (Tips & Tricks)****Cilji:**

- Udeleženci razmislijo o možnih zapletih v času bivanja v novi kulturi.
- Udeleženci poiščejo uporabne ideje za obnašanje v novi kulturi, ki lahko olajšajo sobivanje.

Čas: 20–30 min**Velikost skupine:** ni omejitve**Potrebni materiali:** A4 barvni listi, flomastri, lepilni trak**Priprave:** napišemo nekaj nasvetov in jih obesimo na steno.

Potek:

- Udeležence razdelimo v manjše skupine (do 5 udeležencev).
- Povabimo jih, da se čim bolj vživijo v svojo prihodnjo situacijo kot prostovoljci. Pri tem si lahko pomagajo s svojimi izkušnjami iz podobnih situacij in z vsem, o čemer ste se že pogovarjali. Povabljeni so, da za svetovno znan popotniški priročnik (npr. Lonely Planet) napišejo nasvete in trike (Tips & Tricks) za bodoče prostovoljce, kako naj se obnašajo, ko živijo v novi kulturi. Vsak nasvet naj napišejo na svoj list.
- Da spodbudimo ustvarjalnost, lahko eni skupini damo navodilo, da naj napišejo, kako naj se grdo obnašajo. Čez nekaj časa, ko že imajo nekaj idej, jih povabimo, da te ideje obrnejo okoli, torej v kako naj bi se obnašali.
- Za spodbudo lahko nekaj takih idej obesimo po stenah.
- Vse skupine predstavijo svoje ideje in se o njih lahko še pogovorimo: zakaj se jim zdijo uporabne, kaj pomenijo ipd.

Primeri nasvetov:

- Kadar te ne razumejo, govori počasneje, ne bolj naglas.
- Se ti zdi nekaj zares čudno? Vprašaj, kaj je to ali kaj se dogaja.
- Če želiš imeti in delati vse enako, kot si imel in delal doma, premisli, če si zares na pravem kraju. Dopusti si novo izkušnjo.
- Bodi pripravljen na nepričakovano.
- Obnašaj se kot gost = spoštuj načine življenja v svojem gostiteljskem okolju.
- Obnašaj se kot doma = sprosti se. Še vedno pa delaj samo stvari, za katere bi želel, da jih tudi drugi naredijo tebi.

PO VRNITVI

DOMOV

Razlaga:

Prostovoljec še ni dobil prostovoljske izkušnje v tujini in se že pogovarjamo o času, ko se bo vrnil domov? Razmislek o tej temi je pomemben, ker se večina prostovoljcev ne ukvarja s tem, kako bo, ko se vrnejo. Ne glede na to, koliko časa ostanejo v tujini, večino prostovoljcev izkušnja globoko zaznamuje oziroma jim zaradi različnosti okolja ali nove izkušnje odpira nove perspektive. Dlje kot so v tujini, večja je tudi možnost, da se vrnejo spremenjeni. Zaradi teh in še mnogih drugih razlogov je za večino prostovoljcev obdobje po vrnitvi velik izziv, na enem ali več področjih. Nekateri se ne znajdejo v ritmu vsakdana, ki so ga imeli prej, drugi morajo takoj naslednji dan v službo in ne uspejo izkušnje predelati, nekateri tu ne bi več živel, vendar nimajo denarja, da bi odšli kam drugam. Spet drugi bi radi o svoji izkušnji veliko govorili, pa jih ni veliko ljudi pripravljenih poslušati, nekateri bi radi ostali spremenjeni, vendar ne vejo, kako v novem jazu živeti v svetu, za katerega še nimajo novih odgovorov. Nekateri doživijo velik kulturni šok ob povratku, ki jih čisto ohromi. Nekateri o svoji izkušnji nočejo govoriti, ker jih nihče ne razume, drugi pa bi radi o njej povedali vsem, ker so prepričani, da bi lahko vsi nekaj naredili in spremenili za boljši svet. Zaradi teh in mnogih drugih okoliščin je pomembno, da se s prostovoljci o tem obdobju pogovarjamo že pred odhodom, da se zavedajo, da bo to obdobje lahko težavno in se že prej pogovarjamo, kaj lahko naredijo. Še posebej pri tistih, ki gredo za dalj časa, je pomembno spodbujati razmislek o življenju po prostovoljskem obdobju, da si ga ne postavijo kot glavni življenjski cilj in imajo zaradi tega večjo krizo po povratku. Daljša odsotnost pomeni tudi manjšo povezanost s trgom dela, kar zna biti za nekatere izziv. Ta tema sega torej na dve področji:

- proces reintegracije v domače okolje;
- prenos naučenega v domače okolje.

Kljub vsemu se je še vedno potrebno zavedati, da je ta tema za prostovoljce precej oddaljena, zato ni smiselno, da jo raztegujemo in pričakujemo od prostovoljcev, da naredijo zelo konkreten načrt za čas po povratku. Morda jih moramo včasih malo zaustaviti pri preveč konkretnih načrtih.

Cilji:

- Prostovoljec se zaveda, da obstaja čas po prostovoljskem delu.
- Prostovoljec spozna nekatere možne zaplete v času povratka in nekaj možnih orodij, ki mu lahko v tem času pomagajo.
- Prostovoljec začne razmišljati o možnih korakih po vrnitvi, ki so povezani z njegovo prostovoljsko izkušnjo.

Aktivnost 1

KO SE VRNEM

Cilji: So enaki zgoraj naštetim ciljem področja.

Čas: 60–90 min

Velikost skupine: do 25

Potrebni materiali: papir, pisala, vreča ali posoda

Priprave: na listke napišemo vprašanja in jih damo v vrečo ali posodo, listkov naj bo toliko, kot je udeležencev, lahko še kakšen več, vprašanja se lahko ponavljajo

Potek:

Sedimo v krogu. Povemo, da imamo v vreči ali posodi vprašanje za vsakega udeleženca. Ko posameznik dobi vprašanje, poskusi nanj odgovoriti, drugi pa ga lahko dopolnijo. Vreča/Posoda bo potovala v krogu. Če je potrebno, jim razložimo možne situacije po povratku, pri čemer poskušamo biti realni tudi glede na dolžino prostovoljske izkušnje – večinoma je razlika med ljudmi, ki so v tujini tri tedne ali pol leta.

Možna vprašanja:

- Ko končam prostovoljsko delo ...
- Ali lahko dobiš potrdilo za opravljeno prostovoljsko delo in kaj naj s potrdilom?
- Kaj misliš o vzdrževanju stikov z gostiteljsko organizacijo po povratku domov?
- V času prostovoljstva se boš spremenil. Kako se boš vklopil v svoje domače okolje?
- Ko bom končal projekt, me je strah ...
- Kaj pričakuješ po povratku domov?
- Kakšne načrte imaš za obdobje po povratku?
- Ideje, kdo in kaj bi ti lahko pomagal olajšati prvo obdobje po povratku.
- Kje in kako bi lahko svojo izkušnjo predstavil v domačem ali širšem okolju?
- Kakšne ideje imaš za prenos svoje izkušnje v slovensko okolje, čim širšemu krogu ljudi? Kdo bi ti pri tem lahko pomagal?
- Ali pošiljajoča organizacija načrtuje evalvacijsko/zaključno srečanje? Kdaj?
- Kako misliš da bodo potekali prvi dnevi po vrniti domov?
- Predstavi vsaj eno idejo, kako se lahko po vrnitvi zahvališ za sredstva, ki si jih dobil (sponzorjem itd.).
- Kako prenesti izkušnje v svoje življenje in življenje drugih?
- Kaj je po tvojem mnenju potrebno vključiti v predstavitev in kaj je bolje izpustiti?

Še nekaj možnih vprašanj za skupinske prostovoljske projekte:

- Kakšne naloge čakajo skupino po vrnitvi domov? Kdo iz skupine je odgovoren za pripravo predstavitev, filmov in podobno?
- Ima skupina po vrnitvi domov kakšne »dolžnosti« do donatorjev, krajev v katerih so zbirali sredstva?
- Kakšen je po tvojem mnenju pomen skupne evalvacije skupine?
- Kako je s skupino po prihodu domov?
- Zapoj pesem v jeziku centra, na katerega se odpravlja tvoja skupina.
- Kaj storiti če kdo od udeležencev po vrnitvi domov noče več stika s skupino?

Potrebni materiali: listki z vprašanji, igralna kocka, figurice (lahko si najde vsak svojo), lahko kakšno malo nagrado za kakšno polje (npr. če prideš na to polje, dobiš bonbon), igralna plošča, ki jo naredimo po ideji Človek ne jezi se, kjer zmaga tisti, ki prej pride do konca, vmes pa naredimo polja, kjer tisti, ki pride na njih, odgovarja na vprašanja (vmes lahko damo polja, kjer se za nagrado kdo pomakne naprej ali nazaj, kjer lahko še enkrat meče ipd.)

Priprave: igralna plošča, listki z vprašanji

Potek:

- Udeležence povabimo, da premislijo o svojem projektu kot celoti. Premislijo naj tudi, kaj jih pri tem nagovarja, in si izberejo nek mali simbol, ki to predstavlja. Ko simbole prinesejo, jim povemo, da bo to njihova igralna figurica.
- Igramo se igro in v njej se pogovarjamo o prej naštetih vprašanjih.

Vir: Delno prirejeno po pripravah programa Pota, ki ga izvaja MIC.

KAJ PA RESNIČNOST?

Cilji: So enaki zgoraj naštetim ciljem področja.

Čas: 30-90 min

Velikost skupine: neomejeno

Potrebni materiali: če ima gost projekcijo, rabimo računalnik, projektor, zvočnike

Priprave: priprava tehnične opreme

Potek:

V goste povabimo prostovoljca, ki se je vrnil s prostovoljskega dela v tujini. Lahko z njim izpeljemo pogovor ali ga povabimo, da predstavi svojo izkušnjo. V obeh primerih se vnaprej dogovorimo, o čem naj govori, sicer ne dosežemo namena. Seveda je dobrodošlo, da oriše celotno izkušnjo. Če ga gostimo z namenom osvetljevanja izkušnje po vrnitvi domov, mu to povejmo vnaprej, da se lahko pripravi in morda pokaže tudi materiale, ki jih uporablja za predstavitve, osveščanje ipd.

Pri gostovanju načrtujemo čas tako, da je največ dve tretjini časa namenjenega njegovi predstavitvi ali vodenemu pogovoru, vsaj tretjina časa pa temu, da lahko udeleženci sprašujejo. Če je udeležencev več kot petnajst, se za ta del pogosto pokaže tudi potreba po moderiranju oz. skrbi, da pridejo do besede vsi, ki to želijo.

PRAKTIČNI NAPOTKI

ZA PROSTOVOLJCE PRED ODHODOM

Razlaga:

Pred odhodom na mednarodne prostovoljske projekte je za prostovoljce koristno in smiselno pridobiti čim več praktičnih napotkov, kako pridobiti informacije o državi, v katero odhajajo, lokalni skupnosti, v kateri bodo delali, ter samem delu, ki ga bodo opravljali.

To poglavje, pripravljeno v obliki kontrolnega seznama, trenerjem nudi orientacijske napotke, katere praktične informacije v zvezi s pripravo na potovanje in prostovoljno delo v tujini nuditi prostovoljcem pred odhodom. Katere informacije trener izbere in na kakšen način jih posreduje, je seveda odvisno od ciljne skupine in ali niso bile te informacije že posredovane tekom usposabljanja.

Cilji:

- Prostovoljci pridobijo praktične napotke in informacije, kako in na kakšen način se učinkovito pripraviti na bivanje v tujini in na opravljanje prostovoljskega dela.
- Prostovoljci se seznanijo s procesom načrtovanja organizacije potovanja in bivanja v gostiteljski lokalni skupnosti.

Kontrolni seznam

1	Prostovoljec ima pravico zahtevati dogovor o prostovoljnem delu med pošiljajočo, gostiteljsko organizacijo ter njim samim.
2	Razložimo finančno ozadje prostovoljskega projekta. V primeru, da je prostovoljski projekt samoplačljiv, točno razložimo, zakaj je temu tako.
3	Prostovoljcem posredujemo informacijo o možnostih zbiranja sredstev za prostovoljsko delo in lokalno skupnost (po predhodnem dogovoru z organizacijama).
4	Poudarimo, naj prostovoljci od svojih organizacij zahtevajo osnovne informacije o pravicah in dolžnostih vseh vpletenih v dogovor ter o bivanju in delu v gostiteljski lokalni skupnosti (življenjski pogoji, kulturne posebnosti itd.).
5	Prostovoljce pozovemo, da od pošiljajoče organizacije zahtevajo osnovne praktične informacije od gostiteljske organizacije o državi, kjer bodo delovali. Gostiteljska organizacija naj za njih organizira orientacijski sestanek ob prihodu v državo.
6	Opomnimo, naj se vsak pozanima o zdravstvenih razmerah, zahtevah (cepljenja) v državah gostiteljicah ter kje lahko te informacije pridobi.
7	V kolikor si prostovoljci pot, zavarovanje in vize urejajo sami, podamo praktične napotke, kje in kdaj je priporočljivo pričeti z urejanjem le-teh.
8	Prostovoljcem predstavimo vidike varnosti v državi, kamor odhajajo, in jih pozovemo, da se z njimi seznanijo dobro in vnaprej.
9	Poudarimo, da mora biti prostovoljec seznanjen s kontaktnimi osebami (mentorji) v okviru obeh organizacij.
10	Prostovoljce spomnimo naj, kolikor lahko, razširjajo rezultate svojega dela med opravljanjem prostovoljnega dela in po povratku domov (članki, blog, fotografije itd.).
11	Tako pošiljajoča kot gostiteljska organizacija morata prostovoljcu nuditi zadostne informacije v primeru kriznih situacij (izguba dokumentov, zdravstvene težave itd.).

- Andreotti, V. (2011). Actionable Postcolonial Theory in Education. New York: Palgrave Macmillan.
- Andreotti, V., Barker, L., Newell-Jones, K. (2006). Critical Literacy in Global Citizenship Education. Nottingham: Centre for the Study of Social and Global Justice.
http://www.academia.edu/194048/Critical_Literacy_in_Global_Citizenship_Education_2006.
- Andreotti, V., Menezes de Souza, L. M. T. (2012). Skozi oči drugega: učiti se brati svet. Priročnik s poudarkom na staroselskem dojemanju globalnih tem. Ljubljana: Društvo Humanitas.
- Bialek, J. idr. (2012). Svet med vrsticami: priročnik za učitelje, ki jih zanima globalno učenje. Ljubljana: Društvo Humanitas. V e-obliki: www.tuditi.si/data/useruploads/files/1356605848.pdf.
- Blazinšek, A., Kronegger, S. (2008). Govoriš medkulturno? T-kit za medkulturni dialog. Ljubljana: CNVOS.
- Bratuž, A., Gornik, J. idr. (2011). Obliž na glavo. Ljubljana: Salve.
- Cepin, M., Gornik, J. (2003). Priročnik za trenerje madinskih voditeljev. Ljubljana: MSS.
- Chambers, R. (2007). Participatory Workshops. A Sourcebook of 21 Sets of Ideas and Activities. London, Sterling: Earthscan.
- Gobbo, Ž., Marn, E. Idr. (2010). Tudi jaz: pri(po)ročnik za soočanje z globalnimi izzivi. Ljubljana: Društvo Humanitas. <http://www.tuditi.si/sl/gradiva/prirocniki.html>.
- McKee, D., Kama Kama, F. T., Masson, A. (2011). The Africa Europe Partnership Training Manuel, Results of the Unguva Project. Brussels and Nairobi: World Scout Bureau – European Region Office, Africa Regional Office.
- Oblak, A., Gornik, J. (2007). ABC prostovoljstva. Priročnik za mentorje. Ljubljana: CNVOS.
<http://www.edchange.org/multicultural/activityarch.html>.
- Sims, N. H. (2006). How to run a great workshop: the complete guide to designing and running brilliant workshops and meetings. Harlow [etc.]: Pearson/Prentice Hall Business.
- Suša, R. (2008). Tudi ti: priročnik za globalno učenje. Ljubljana: Sloga.
<http://www.tuditi.si/sl/gradiva/prirocniki.html>.
- Žaneta Goździk-Ormel (2008). „Have your say“, Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local or Regional Life. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

DODATEK

SMERNICE ZA KAKOVOSTNO PRIPRAVO PROSTOVOLJCEV ZA MEDNARODNE GLOBALNE PROSTOVOLJSKE PROJEKTE, NAMENJENE POŠILJAJOČIM ORGANIZACIJAM

SMERNICA

INDIKATOR

	SMERNICA	INDIKATOR
1	<i>Zagotovi se enakovredno in aktivno sodelovanje med pošiljajočo in gostiteljsko organizacijo v vseh fazah projekta.</i>	<ul style="list-style-type: none">• Pošiljajoča in gostiteljska organizacija sodelujeta pri oblikovanju in izvedbi prostovoljskih programov.• Kolikor je mogoče, pošiljajoča organizacija vključi gostiteljsko organizacijo v izbor (in priprave) prostovoljcev.• Obe organizaciji ocenita prostovoljske projekte in vloge prostovoljcev ter zagotovita, da le-ti ostanejo v skladu z namenom, uporabni in izvedljivi.
2	<i>Ustrezen izbor prostovoljcev pred vključitvijo v program.</i>	<ul style="list-style-type: none">• Organizacija pripravi vprašalnik ter prebere motivacijsko pismo, na podlagi katerih oceni motivacijo prostovoljca, po potrebi pa še izvede intervju.
3	<i>Prostovoljcem se zagotovi ustrezna in kakovostna usposabljanja, pripravo in uvajanje pred projektom.</i>	<ul style="list-style-type: none">• Usposabljanje, priprava in uvajanje v delo so obvezni za vse prostovoljce, ki so podpisali dogovor o sodelovanju v prostovoljskem programu.• Organizacija zaposlenim in prostovoljcem zagotovi jasna navodila za izvajanje usposabljanj, priprav in uvajanj prostovoljcev v program.• Organizacija ima bazo trenerjev in mentorjev za izvajanje usposabljanj, priprav in uvajanj.• Organizacija ima oblikovane programe usposabljanj, priprav in uvajanj ter jih stalno preverja in po potrebi ustrezno prilagaja.• Pošiljajoča organizacija prostovoljca seznani z Etičnim kodeksom prostovoljstva.
4	<i>Vsi partnerji se dogovorijo o pravicah in odgovornostih, ki jih upoštevajo, o potrebah in pričakovanjih ter o razdelitvi stroškov, ki bodo nastali po projektu.</i>	<ul style="list-style-type: none">• Vsi partnerji se uskladijo in podpišejo sporazum o sodelovanju.• Vsi partnerji (pošiljajoča organizacija, prostovoljec in gostiteljska organizacija) jasno opredelijo vsak svoje naloge, pravice in odgovornosti, se o njih strinjajo ter jih upoštevajo.

5	Organizacije si prizadevajo, da so viri usmerjeni v trajnost projektov.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija poskrbi za kontinuiteto projektov in prenos znanj: vključenost v delo NVO, lokalna angažiranost, opolnomočenje prostovoljcev.
6	Vizija, poslanstvo in vrednote organizacij so jasne.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija ima dokument, ki jasno predstavlja vizijo, poslanstvo in vrednote. • Dokument je dosegljiv širši javnosti.
7	Globalno učenje in medkulturni dialog sta ključna elementa prostovoljskih programov.	<ul style="list-style-type: none"> • Globalno učne teme so presečne teme obravnave prostovoljcev v vseh fazah prostovoljskega cikla.
8	Pošiljajoča in gostiteljska organizacija skrbita za zagotavljanje zdravja, varnosti in zaščite vseh posameznikov, vključenih v projekt.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija ima pisni pravilnik za prostovoljce o varnosti, zaščiti in varovanju zdravja prostovoljcev ter poskrbi, da ga poznata tako prostovoljec kot gostiteljska organizacija. • Programski načrti vsebujejo informacije o oceni varnosti, potovanja in zdravstvenih tveganj, specifičnih za državo potovanja. Načrti se redno posodablajo. • Organizacija zagotovi prostovoljcu informacije o potrebnih zdravstvenih ali turističnih zavarovanjih. • Zbirajo se vse informacije o morebitnih poškodbah, boleznih, nesrečah, z namenom ocene in zmanjšanja tveganj za bodoče prostovoljce.
9	Zagotovi se podpora prostovoljcem po vrnitvi s prostovoljskih projektov.	<ul style="list-style-type: none"> • Za prostovoljce, ki se vrnejo s prostovoljskih projektov, pošiljajoča organizacija zagotovi evalvacijsko srečanje. • Pošiljajoča organizacija prostovoljcem po povratku domov poda informacije in še druge vrste podpore (če je možno) za prenos in delitev pridobljenih znanj in izkušenj med širšo javnostjo.
10	Zagotovi se redno posredovanje informacij, ki so v skladu z dobrimi praksami, cilji, etosom in vrednotami organizacije, splošni javnosti.	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacija odgovorno in samokritično razmisli o praksah, ciljih, etosu in vrednotah svojih programskih aktivnosti. • Organizacija je seznanjena s »Kodeksom oblikovanja podob in sporočil na področju razvojnega sodelovanja in izobraževanja« in ga pri promocijskih aktivnostih upošteva. • Ves promocijski material o prostovoljskih programih vsebuje jasen opis ciljev, etosa in vrednot programa.
11	Zagotovi se redno spremljanje, evalvacija in povratne informacije med partnerji.	<ul style="list-style-type: none"> • Zagotovi se evalvacija v posameznih fazah projekta (vmesna in končna).

